

## บทที่ 3

# ลักษณะทั่วไปของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

## แนวคิดของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

### 1. ความทั่วไป

การดำเนินคดีแบบกลุ่มมีวิวัฒนาการมาจากหลักความยุติธรรม (Equity) เกิดขึ้นครั้งแรกในประเทศอังกฤษ โดยมีแนวคิดมาจาก The Court of Chancery โดยยึดหลักคำพิพากษาใช้บังคับกับคู่ความในคดีเดียวกัน กล่าวคือ หากผู้มีส่วนได้เสียมีความประสงค์จะเข้ามาในคดี จะต้องร้องขอเข้ามาเป็นคู่ความเสียก่อนศาลจึงจะยอมรับบังคับให้ ต่อมาในคดีที่มีจำนวนผู้มีส่วนได้เสียเพิ่มขึ้นและขยายวงกว้างมากขึ้นเรื่อยๆ จนทำให้การเข้าเป็นคู่ความในคดีเกิดความยุ่งยาก และไม่สะดวก ทำให้คดีเกิดความล่าช้าด้วย ศาลจึงได้กำหนดวิธีการที่คำนึงถึงความสะดวกในการดำเนินคดีโดยการใช้หลักการดำเนินคดีที่เรียกว่า class or representative action<sup>1</sup>

การดำเนินคดีแบบกลุ่มในระยะแรกเป็นการดำเนินคดีที่รัฐเป็นผู้ดำเนินการในราวศตวรรษที่ 18 ภายหลังจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมซึ่งเดิมที่มีแนวคิดที่ให้เอกชนเป็นผู้ฟ้องคดีเพื่อเยียวยาสิทธิของตนเองตลอดมา อันถือเป็นหลักที่ว่าพลเมืองมีหน้าที่รักษาสิทธิของตนในทางแพ่ง อันถือเป็นหลักสิทธิของเอกชน (private right) แต่แต่ละคนที่รัฐจะไม่เข้าไปแทรกแซงสิทธิหรือนิติสัมพันธ์ดังกล่าว เช่น สัญญาซื้อขาย หรือสัญญาเช่าทรัพย์สินเป็นต้น<sup>2</sup>

ต่อมาเมื่อสภาพสังคมได้เปลี่ยนแปลงไปประกอบกับมีแนวคิดเรื่องรัฐสวัสดิการที่ตอบสนองต่อความต้องการของสาธารณประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ รัฐจึงต้องเข้ามาแทรกแซงสิทธิของประชาชน เพื่ออำนวยความสะดวกให้เกิดขึ้นในสังคมและตอบสนองความต้องการของประโยชน์สาธารณะได้อย่างมีประสิทธิภาพ<sup>3</sup>

<sup>1</sup> Paul Radich and Richard Best, *Class Action : Civil Procedure*, (Bell Gully Buddle Weir, Wellington, 1997), p.265.

<sup>2</sup> รชฏ บุญสุขสิน, “การดำเนินคดีแบบกลุ่มในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์และซีวิลลอว์,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545), น.6.

<sup>3</sup> พิพัฒน์ นริจรียางกูร, “การให้อำนาจพนักงานอัยการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนผู้เสียหายในคดีมลพิษ,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541) น. 55.

โดยแนวคิดนี้เองรัฐถือว่าเป็นเจ้าของสิทธิ (Public rights) ที่มีหน้าที่ดูแลผลประโยชน์ของประชาชน มีอำนาจฟ้องคดีต่อผู้ที่กระทำการไม่สุจริตให้ประชาชนได้ อย่างไรก็ตาม การที่รัฐจะได้เข้ามาดำเนินคดีก็มีข้อจำกัดอยู่หลายประการ เช่น หากหน่วยงานของรัฐกระทำผิดเสียเองก็จะไม่มีหน่วยงานรัฐใดเป็นผู้ดำเนินคดีหรือบุคลากรทางกฎหมายของหน่วยงานรัฐอาจจะไม่มีประสบการณ์เพียงพอในการฟ้องคดี<sup>4</sup>

เมื่อการดำเนินคดีโดยรัฐมีข้อจำกัดอยู่หลายประการ จึงเกิดการพัฒนารูปแบบจนกระทั่งเกิดการดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยเอกชน ซึ่งเป็นการฟ้องคดีเพื่อประโยชน์ของสาธารณะ การดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ถูกลำมาใช้ในกรณีที่มีจำนวนผู้มีส่วนได้เสียในมูลเหตุแห่งการฟ้องร้องคดีเป็นจำนวนมาก<sup>5</sup> เนื่องจากการเป็นผู้เสียหายในการดำเนินคดีพร้อมกันนั้นจะทำให้เกิดความไม่สะดวกในการพิจารณาคดี

ประเทศที่ได้รับอิทธิพลแนวคิดในการดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยเอกชน

ค.ศ.1965 ประเทศสหพันธ์รัฐเยอรมัน คดีคุ้มครองผู้บริโภค

ค.ศ.1967 ประเทศอิตาลี คดีการก่อสร้างที่ผิดกฎหมาย

ค.ศ.1967 ประเทศสวีเดน คดีสิ่งแวดล้อม<sup>6</sup>

นอกจากนี้ยังมีประเทศอื่นๆ ที่มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มด้วย เช่น ออสเตรีย ฝรั่งเศส เยอรมนี อิตาลี เนเธอร์แลนด์ สเปน สวิตเซอร์แลนด์<sup>7</sup> เป็นต้น

ตามความหมายของ “Class action” ตาม Black’s Law Dictionary 5<sup>th</sup> ed, 1979 “Class Action” means one who stands in place of, and represents the interest of, another. A person who oversees the legal affairs of another” บุคคลผู้กระทำการแทน และเพื่อประโยชน์ของอีกบุคคลหนึ่ง บุคคลผู้ดูแลดำเนินการใดๆ ทางกฎหมายของบุคคลอีกคนหนึ่ง<sup>8</sup>

## 2. วัตถุประสงค์ที่สำคัญในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

ในการศึกษาได้พบว่าในต่างประเทศมีการนำวิธีการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้นั้นมีวัตถุประสงค์ที่ต่างๆ กันออกไป โดยสรุปได้ดังนี้

<sup>4</sup> อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 2.

<sup>5</sup> คณิงนิช บุญบานเย็น, “ปัญหาการดำเนินคดีแพ่งตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาตรา 39 กับ การดำเนินคดีแบบกลุ่ม,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2549) , น.77.

<sup>6</sup> อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 2, น.10.

<sup>7</sup> <<http://www.wikipedia.com>>

<sup>8</sup> นิดา ว่องเจริญ, “การดำเนินคดีแพ่งของผู้เสียหายจำนวนมาก,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537) น.50.

2.1 เพื่อแก้ไขปัญหาลักษณะกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในเรื่องการฟ้องคดีร่วมกันในกรณีที่จำนวนผู้มีส่วนได้เสียมีจำนวนมากและการฟ้องคดีร่วมกันเป็นไปได้ยาก<sup>9</sup>

2.2 เพื่อให้การตัดสินคดีความในกรณีประเด็นปัญหาที่กระทบถึงบุคคลภายใต้สถานการณ์เดียวกันมีความสอดคล้องกัน<sup>10</sup>

2.3 เพื่อจัดให้มีการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น ซึ่งแม้ว่าบุคคลจำนวนมากที่ได้รับผลกระทบและจำนวนความเสียหายแต่ละบุคคลมีจำนวนน้อย ไม่คุ้มค่าที่จะดำเนินคดีด้วยตนเอง<sup>11</sup> ทั้งจะยังเป็นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ที่ได้รับความเสียหายจำนวนน้อย ให้รวมเป็นกลุ่มเดียวกันเพื่อให้ค่าเสียหายเป็นจำนวนมากขึ้น<sup>12</sup> พอที่จะมีน้ำหนักในการดำเนินคดี

2.4 เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพของศาล เนื่องจากปัญหาการพิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์เดียวกันซ้ำกันหลายครั้ง จะทำให้กระบวนการยุติธรรมไม่มีประสิทธิภาพ<sup>13</sup>

จะเห็นได้ว่า แนวความคิดเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้เริ่มขึ้นจากการดำเนินคดีโดยรัฐที่ต้องการจะฟ้องร้องเพื่อประโยชน์สาธารณะ แต่ด้วยข้อขัดข้องบางประการ จึงเกิดการพัฒนารูปแบบของการดำเนินคดีจนเกิดเป็นการดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยเอกชน ซึ่งได้รับความสนใจในวงการกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเป็นอย่างยิ่ง

ต่อไปจะได้เสนอเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์และซีวิลลอว์ ดังต่อไปนี้

## การดำเนินคดีแบบกลุ่มในกฎหมายคอมมอนลอว์

การดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศที่ใช้กฎหมายคอมมอนลอว์จะมีรูปแบบการดำเนินคดีโดยเอกชนเพื่อประโยชน์ของตนเองและของผู้อื่นที่อยู่ภายใต้ข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมาย

### การดำเนินคดีแบบกลุ่มตามกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา

การดำเนินคดีแบบกลุ่มตามกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นต้นแบบของการดำเนินคดีแบบกลุ่มของเอกชน ทั้งในกลุ่มประเทศที่มีระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ และซีวิลลอว์

<sup>9</sup> David W. Louisell and Geoferey C. Hazard, Jr., Cases and Materials on Pleading and Procedure stare and Federal, (New York : The Foundation Press, Inc. , 1973) p.819.

<sup>10</sup> Ibid.

<sup>11</sup> ศาลสูงในคดี Wong v. Silkfield Pty Ltd. (1991) ของประเทศออสเตรเลีย

<sup>12</sup> Gary D. Watson, "Class action: The Canadian Experience" Duke Journal of comparative & Internal law [online], Spring/ Summer, 2001 available from <http://www.lexis.com> .

<sup>13</sup> Ibid.

โดยบัญญัติอยู่ในทั้งกฎหมายระดับมลรัฐและสหพันธรัฐ ซึ่งหลักเกณฑ์ของการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้บัญญัติไว้ในข้อ 23 (Rule 23) ของ Federal Rule of Civil Procedural (FRCP) ซึ่งเป็นกฎหมายกลางของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งที่สามารถนำไปใช้ได้กับการดำเนินคดีตามกฎหมายสารบัญญัติทุกประเภท เช่น กฎหมายสิ่งแวดล้อม กฎหมายสัญญา กฎหมายล้มละลาย กฎหมายหลักทรัพย์ กฎหมายละเมิด เป็นต้น

หลักเกณฑ์การดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศสหรัฐอเมริกา

#### 1. เงื่อนไขเบื้องต้นในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

1.1 จำนวนสมาชิกของกลุ่มมีเป็นจำนวนมาก (Numerous) ซึ่งการฟ้องคดีร่วมกันของสมาชิกของกลุ่มเป็นไปได้ยาก (Impracticable)<sup>14</sup>

จากเงื่อนไขข้างต้นจะเห็นได้ว่า ตามกฎหมายไม่ได้กำหนดจำนวนสมาชิกไว้แน่นอน และต้องมีความเป็นไปได้ยาก (Impracticable) ในการฟ้องคดีร่วมกันของสมาชิกทุกคน แต่ไม่ได้ถึงขนาดเป็นไปได้ไม่ได้ (impossible)<sup>15</sup> กล่าวคือ หากจะฟ้องร้องกันก็อาจกระทำได้แต่อาจจะเป็นไปได้ด้วยความยากลำบาก เนื่องจากผู้เสียหายมีจำนวนมากจนกระทั่งไม่ต้องการดำเนินคดีนั้นต่อไป

จากหลักเกณฑ์นี้กฎหมายได้เปิดช่องให้เป็นดุลพินิจของศาลในการพิจารณาอนุญาตโดยขึ้นกับข้อเท็จจริงแต่ละกรณีด้วย เช่น ศาลอาจพิจารณาถึงค่าใช้จ่ายในการฟ้องคดีแบบกลุ่มกับการฟ้องคดีแบบแยกกัน ถิ่นที่อยู่ของสมาชิกกลุ่ม ความสามารถในการดำเนินคดีของโจทก์แต่ละคน เป็นต้น<sup>16</sup>

คดีตัวอย่าง Garcia v. Gloor 618F2d คดีนี้มีสมาชิกของกลุ่ม 31 คน แต่ละคนมีภูมิลำเนาในพื้นที่เดียวกันซึ่งง่ายต่อการติดต่อและพิจารณาคดี ศาลจึงปฏิเสธไม่ให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม<sup>17</sup>

คดีตัวอย่าง Honda Motor โจทก์ฟ้องว่าได้รับความเสียหายจากรถมอเตอร์ไซด์อันเนื่องมาจากความไม่สมบูรณ์ของการออกแบบเพลลาของรถมอเตอร์ไซด์ แต่โจทก์ไม่สามารถแสดงให้ศาลเห็นว่าบุคคลอื่นๆ ได้รับความเสียหายเช่นเดียวกับโจทก์ จึงไม่ได้รับอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม<sup>18</sup>

<sup>14</sup> Federal Rules of Civil Procedural, Rule 23 (a)(1).

<sup>15</sup> Herbert B. Newberg, Newberg on Class Actions, Volume 2, 5 Volumes, 2d ed (Colorado: McGraw-Hill, 1985) .p.138.

<sup>16</sup> *Ibid*, p.143.

<sup>17</sup> *Ibid* , p.145.

<sup>18</sup> Makuc v. American Honda Motor Co., 853 F.2d 389,334(1<sup>st</sup> Cir. (1987)).

1.2 มีปัญหาข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงชนิดเดียวกันในกลุ่ม (common question to fact or law)<sup>19</sup>

การดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้รับความสะดวกในการพิจารณาคดีที่เกิดจากสถานการณ์เดียวกัน ดังนั้น การดำเนินคดีแบบกลุ่มจึงต้องพิจารณาว่าประเด็นข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงเดียวกันเข้าสู่คดีและให้ศาลได้พิพากษาคัดสินในประเด็นข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงเดียวกันเข้าสู่การพิจารณาของศาล<sup>20</sup> โดยคณะกรรมการกร่างวิธีพิจารณาความแบบกลุ่มของประเทศสหรัฐอเมริกา ได้อธิบายว่าเงื่อนไขที่กำหนดให้ข้อเรียกร้องหรือข้อต่อสู้ของสมาชิกกลุ่มและผู้แทนกลุ่มต้องเหมือนกัน<sup>21</sup> แต่อย่างไรก็ดี การร้องขอให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มไม่จำเป็นต้องมีปัญหาาร่วมกันในทุกประเด็น แต่ต้องแสดงให้เห็นว่าปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาที่สำคัญกว่าปัญหาของแต่ละคน

คดีตัวอย่าง General Telephone Co. v. Falcon โจทก์ฟ้องว่าไม่ได้รับการเลื่อนตำแหน่ง จากจำเลยเนื่องจากโจทก์เป็นลูกครึ่งเม็กซิกันอเมริกันและโจทก์ได้มีคำขอให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มเพื่อดำเนินคดีแทนบุคคลซึ่งมีเชื้อสายเม็กซิกันอเมริกันคนอื่นๆ ที่ไม่ได้รับการว่าจ้างด้วย ศาลได้พิจารณาแล้วเห็นว่า ปัญหาของโจทก์มีพื้นฐานที่เกิดเรื่องเชื้อชาติ ซึ่งเป็นปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายร่วมกัน จึงสามารถดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ แม้ว่าโจทก์จะมีข้อเรียกร้องเรื่องการเลื่อนขั้น ซึ่งมีความแตกต่างกับสมาชิกกลุ่มที่เรียกร้องเรื่องการจ้างงาน ซึ่งข้อเรียกร้องของโจทก์มีพื้นฐานมาจากปัญหาการเลือกปฏิบัติในด้านเชื้อชาติ อันเป็นข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายเดียวกัน<sup>22</sup>

จะเห็นได้ว่า ประเด็นที่ไม่ได้รับการเลื่อนขั้นของโจทก์กับการไม่ได้รับการจ้างงานของคนอื่นๆ สามารถนำมาร้องขอเพื่อดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ เนื่องจากมีปัญหาคือข้อกฎหมายอย่างเดียวกันนั่นเอง

1.3 มีข้อเรียกร้องหรือข้อต่อสู้ที่มุ่งหมายเพื่อผลของคำพิพากษาอย่างเดียวกันหรือในลักษณะเดียวกัน (typical of claim or defenses)<sup>23</sup>

<sup>19</sup> Federal Rules of Civil Procedural, Rule 23 (a)(2).

<sup>20</sup> อ้างแล้ว เชิงบรรณที่ 2, น.31.

<sup>21</sup> *supra* note 15, p.130.

<sup>22</sup> อ้างแล้ว เชิงบรรณที่ 5, น. 85.

<sup>23</sup> Federal Rules of Civil Procedural, Rule 23 (a)(3).

หลักเกณฑ์นี้มีขึ้นเพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพในการดำเนินคดีและมีให้ผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มแตกต่างจากผู้แทนกลุ่มอื่นจะทำให้เกิดการขัดกันของผลประโยชน์ ซึ่งทำให้ผู้แทนกลุ่มไม่มีความเป็นผู้แทนอย่างเพียงพอ<sup>24</sup>

1.4 ผู้แทนกลุ่มต้องสามารถปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่มได้อย่างเป็นธรรมและเพียงพอ (Fairly and adequately protect the interest)<sup>25</sup>

บุคคลที่จะเป็นคู่ความในคดีและประสงค์จะเป็นผู้แทนกลุ่มแก่สมาชิกกลุ่มอื่นๆ นั้น จะต้องปรากฏว่า ผู้แทนกลุ่มมีความสามารถเพียงพอในการเป็นผู้แทนบุคคลในการดำเนินคดีได้โดยศาลจะเป็นผู้ตรวจสอบคุณสมบัติของผู้แทน โดยการได้ส่วนความสามารถดังกล่าวของผู้แทนกลุ่มว่ามีคุณสมบัติเพียงพอหรือไม่ เพื่อเป็นการประกันผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มให้ได้รับความคุ้มครองอย่างเพียงพอ<sup>26</sup> เป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะต้องมีการทำตามมาตรฐานในกระบวนการยุติธรรม (Due process of law) ที่จะต้องมีทุกขั้นตอน

ด้วยเหตุผลที่คำพิพากษาในการดำเนินคดีของผู้แทนกลุ่มมีผลผูกพันตัวสมาชิกกลุ่มทุกคน ศาลจึงมีอำนาจเข้ามาตรวจสอบผู้แทนกลุ่มว่าคุณสมบัติเพียงพอหรือไม่ด้วย เช่น มีผลประโยชน์ขัดหรือแย้งกับสมาชิกกลุ่มและทนายความหรือไม่ ผู้แทนกลุ่มจะต้องมุ่งมั่นที่จะเรียกร้องเพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มไม่ว่าด้วยตนเองหรือโดยผ่านทนายความที่มีคุณสมบัติเพียงพอ

## 2. เงื่อนไขที่เหมาะสมในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (maintainable)

การร้องขอให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม นอกจากจะต้องเข้าเงื่อนไขเบื้องต้นสี่ประการข้างต้นแล้วจะต้องเป็นไปตามองค์ประกอบเงื่อนไขที่เหมาะสมข้อใดข้อหนึ่ง<sup>27</sup> ซึ่งมี 3 ประการ ได้แก่

2.1 ลักษณะคดีที่หากมีการแยกการดำเนินคดีโดยสมาชิกของกลุ่มแต่ละคนเป็นแต่ละคดี จะก่อให้เกิดความเสียหาย<sup>28</sup> โดยเฉพาะการที่โจทก์หลายคนฟ้องจำเลยเป็นคนละคดีอาจจะทำให้คำพิพากษาของศาลขัดแย้งกัน เช่น ร้านคาราโอเกะในชุมชนเปิดเพลงเสียงดังเกินกว่าที่กฎหมายกำหนดและถูกฟ้องเป็นหลายคดี คดีที่หนึ่งศาลสั่งให้จำเลยปิดกิจการ คดีที่สองศาลสั่งให้จำเลย

<sup>24</sup> *supra* note 15, p. 166.

<sup>25</sup> Federal Rules of Civil Procedural, Rule 23 (a)(4).

<sup>26</sup> Gregg H. Curry, "Conflict of Interest Problems for legal profession," *The Journal of The Legal Profession*, 1999/2000 from [http:// www.lexis.com](http://www.lexis.com).

<sup>27</sup> Federal Rules of Civil Procedural, Rule 23 (b).

<sup>28</sup> Federal Rules of Civil Procedural, Rule 23 (b)(1).

แก้ไข แต่ไม่ต้องปิดกิจการเช่นนี้ จะเห็นได้ว่า หากมีการฟ้องคดีแยกจากกันจะกระทบต่อความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา

2.2 ลักษณะคดีที่คู่ความฝ่ายตรงข้ามได้กระทำการหรืองดเว้นกระทำการเพราะเหตุใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่ม อันเป็นผลให้ศาลจะต้องมีคำสั่งห้ามหรือคำสั่งบังคับในลักษณะเดียวกันของกลุ่มทั้งหมด<sup>29</sup> เช่น การไม่จ้างงานเพราะเหตุทางเชื้อชาติอันเป็นการเลือกปฏิบัติ

2.3 ลักษณะคดีที่ปรากฏว่าปัญหาข้อกฎหมายหรือปัญหาข้อเท็จจริงของกลุ่มมีความสำคัญมากกว่าปัญหาที่กระทบต่อสมาชิกแต่ละคนและการดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นวิธีเดียวที่ดีกว่าวิธีอื่นในการพิจารณาข้อโต้แย้งอย่างยุติธรรมและมีประสิทธิภาพ<sup>30</sup> เช่น คดี *Katz v. Carte Blanche Corp.* คดีที่จำเลยเป็นบริษัทผู้ให้บริการด้านบัตรเครดิต ไม่มีการเปิดเผยเรื่องการเก็บค่าสมาชิกปีละ 15 ดอลลาร์ ในคดีนี้ศาลได้วินิจฉัยว่า ลักษณะคดีมีความเหมาะสมที่จะให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม เนื่องจากจะสร้างความเป็นธรรมและส่งผลให้การดำเนินคดีเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ<sup>31</sup>

### 3. กระบวนการพิจารณาของศาล

เมื่อโจทก์ได้ร้องขอให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม และได้มีการพิสูจน์เงื่อนไขเบื้องต้นแล้ว ก็จะเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลตาม Rule 23(c)

#### 3.1 การอนุญาตให้ฟ้องคดีแบบกลุ่ม (Certification)

กำหนดให้ศาลมีคำสั่งว่าจะให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มหรือไม่ในทันทีที่เป็นไปได้ ภายหลังจากที่มีคำขอเสนอให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม<sup>32</sup> และภายใต้คำสั่งการอนุญาตนี้ศาลอาจมีข้อกำหนดหรือเงื่อนไขหรือไม่ก็ได้ เช่น โจทก์จะได้รับอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มหากได้กำหนดถึงขอบเขตของสมาชิกกลุ่มให้ชัดเจน<sup>33</sup> โดยศาลมีอำนาจแก้ไขเปลี่ยนแปลงเนื้อหาสาระของคดีได้ก่อนมีคำพิพากษา เช่น ในคดีที่มีหลายประเด็น ศาลอาจแบ่งประเด็นให้เป็นการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ ตลอดจนมีอำนาจกำหนดลักษณะของกลุ่มได้ เช่น กำหนดลักษณะของกลุ่มไว้ในคำขอเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม หรือศาลอาจเห็นว่าลักษณะของกลุ่มที่โจทก์เสนอไม่มีความชัดเจน ศาลก็อาจกำหนดลักษณะเพื่อเพิ่มความชัดเจนได้ โดยการลดขนาดของกลุ่มหรือแบ่งออกเป็นกลุ่มย่อย (Sub-Class) มีอำนาจกำหนดว่าบุคคลใดอยู่ในกลุ่มใดบ้างและยังแต่งตั้งผู้แทนกลุ่มได้ด้วย<sup>34</sup>

<sup>29</sup> Federal Rules of Civil Procedural, Rule 23 (b)(2).

<sup>30</sup> Federal Rules of Civil Procedural, Rule 23 (b)(3).

<sup>31</sup> *Katz v. Carte Blanche Corp.*, (1974)496 F. 2d 747.

<sup>32</sup> Federal Rules of Civil Procedural, Rule 23 (c)(1).

<sup>33</sup> Jack H. Friedenthal, Mary Kay Kane and Arthur R. Miller, *Civil Procedure*, HORNBOOK SERIES(St. Paul, Minn.,: West Publishing Co., 1985), p.745.

<sup>34</sup> *supra* note 15, p. 118.

กรณีศาลไม่อนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม คู่ความที่ไม่เห็นด้วยก็อาจอุทธรณ์คำสั่งให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มได้<sup>35</sup>

### 3.2 การบอกกล่าว (Notification)

การบอกกล่าวแก่สมาชิกกลุ่มย่อมเป็นไปตามหลักการต่อสู้คดีหรือหลักฟังความสองฝ่าย<sup>36</sup> ซึ่งจะต้องบอกกล่าวด้วยข้อมูลที่เพียงพอที่จะตัดสินในการดำเนินคดีที่สำคัญ เช่น สิทธิในการประนีประนอมยอมความ สิทธิการอุทธรณ์ เป็นต้น โดยต้องจัดให้มีการบอกกล่าวถึงการเป็นสมาชิกกลุ่ม คือ การที่บุคคลมีข้อเรียกร้องอันเกิดจากข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายเดียวกัน (Common fact or law) โดยเฉพาะในกรณีที่จำเลยได้จำหน่ายสินค้าที่มีสารพิษปนเปื้อน บุคคลที่ซื้อสินค้านั้นอาจได้รับสารพิษ แต่ยังไม่แสดงอาการในทันที เพราะพิษอาจจะสะสมอยู่ในร่างกายอยู่ และจะปรากฏอาการในภายหลัง ก็สามารถถือได้ว่าบุคคลเหล่านี้เป็นสมาชิกกลุ่มได้เช่นกัน<sup>37</sup>

คดีตัวอย่าง Dalkon Shield IUD Products Liability Litigation คดีนี้จำเลยเป็นผู้ผลิตยาคุมกำเนิด ซึ่งปรากฏว่าสตรีที่ใช้ยานี้แล้วจะทำให้เกิดอาการเป็นหมันและอาจถึงแก่ความตายได้ ซึ่งในคดีนี้ศาลไม่ได้จำกัดว่าจะต้องเป็นผู้ได้รับความเสียหายแล้วเท่านั้น กล่าวคือ สตรีที่ใช้ยานี้แต่ยังไม่ปรากฏอาการก็สามารถเป็นสมาชิกกลุ่มได้<sup>38</sup> หากพิจารณาในเบื้องต้นแล้วยังไม่ได้แสดงอาการใดๆ ก็เท่ากับว่ายังไม่เกิดความเสียหายแต่อย่างใด แต่หากได้วิเคราะห์กันอย่างถี่ถ้วนเพียงการได้รับสารพิษก็ถือได้ว่าเป็นการที่บุคคลได้รับความเสียหายแล้ว ส่วนจะแสดงอาการจากการได้รับสารพิษนั้นหรือไม่ ก็เป็นเพียงลักษณะอาการภายหลังที่ได้รับความเสียหายแล้วเท่านั้น<sup>39</sup>

ส่วนวิธีการส่งหนังสือบอกกล่าวในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ไม่ได้มีกฎหมายกำหนดไว้เฉพาะเจาะจง จึงต้องพิจารณาจากคดีเป็นรายๆ ไป<sup>40</sup> เช่น หากไม่ทราบชื่อของสมาชิกกลุ่มทุกคนก็อาจจะส่งหนังสือบอกกล่าวโดยการประกาศโฆษณาโดยใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายและจะกำหนดผู้รับผิดชอบและสถานที่ๆ สามารถติดต่อได้สะดวก โดยไม่ให้มาติดต่อที่ศาลโดยตรง อาจจะเป็นเพราะกฎหมายกำหนดให้เป็นดุลพินิจของศาลในการกำหนดการส่งคำบอกกล่าว เพื่อให้

<sup>35</sup> อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 2, น.49.

<sup>36</sup> เพิ่งอ้าง, น. 51.

<sup>37</sup> อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 5, น.94

<sup>38</sup> in re Dalkon Shield IUD Products Liability Litigation, (9<sup>th</sup> Cir. 1982), certiorari denied 459 U.S. 1171, 03 Sct. 817 74 L.Ed. 2d 1015(1983).

<sup>39</sup> รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์, โครงการการศึกษาวิเคราะห์คดีสิ่งแวดล้อมในศาลยุติธรรม, สำนักประธานศาลยุติธรรม ศาลยุติธรรม, 2547, น.21.

<sup>40</sup> *supra* note 33.

เกิดความสอดคล้องกับสภาพสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว<sup>41</sup> เช่น ในอนาคตศาลอาจจะให้ส่งคำบอกกล่าวด้วยการส่งจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ก็ได้

อย่างไรก็ตาม การไม่บอกกล่าวแก่สมาชิกที่โจทก์ทราบชื่อและที่อยู่อย่างชัดเจน ถือว่าเป็นการขัดต่อหลักกระบวนการอันควรตามกฎหมาย (Due process of law) ซึ่งสมาชิกกลุ่มอาจอ้างได้ว่าคำพิพากษาไม่ผูกพันตนเอง ส่วนค่าใช้จ่ายในการบอกกล่าวกำหนดให้โจทก์ผู้เสนอคดีต่อศาลเป็นผู้รับผิดชอบ ส่วนจำเลยยังไม่เกิดความรับผิด จึงบังคับให้จำเลยเป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายไม่ได้<sup>42</sup>

### 3.3 กระบวนการก่อนการพิจารณาคดี (Pre-Trial)

กระบวนการก่อนการพิจารณาคดี เป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้คู่ความได้เจรจากันก่อน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้คู่ความได้นำพยานหลักฐานมาโต้แย้งกัน เพื่อเป็นการแสดงถึงความพร้อมอยู่ของพยานหลักฐานนั้น ทั้งยังช่วยทำให้คดีเสร็จจากการพิจารณาเร็วขึ้น

นอกจากนี้ยังมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการยืนยันว่าหลักฐานที่อ้างนั้นมีอยู่จริง และจะมีการบันทึกไว้ เพื่อหลีกเลี่ยงความล่าช้าในการพิจารณาคดี แต่หากเป็นคดีที่มีความซับซ้อนมากก็จะมีการทำ Pre-Trial หลายครั้ง โดยการดำเนินการแต่ละครั้งทนายความแต่ละฝ่ายจะนำพยานหลักฐานมาโต้แย้งกัน โดยจะไม่มีศาลหรือคนกลางเข้าร่วมการพิจารณา อย่างไรก็ตาม กระบวนการ Pre-Trial นั้นมีค่าใช้จ่ายสูงมากและปัญหาในทางปฏิบัติที่เกิดจากการดึงข้อมูลที่อยู่ในความครอบครองของตนเอาไว้ และไม่ยอมส่งมอบให้แก่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง จึงต้องใช้วิธีการขอให้ศาลออกหมายเรียกพยานหลักฐานนั้น การแก้ไขปัญหานี้ก็อาจทำได้โดยผู้พิพากษาผู้รับผิดชอบต้องจำกัดระยะเวลาที่ใช้ในการทำ Discovery Process ให้ชัดเจนเพื่อเป็นการควบคุมค่าใช้จ่าย<sup>43</sup>

### 3.4 คำสั่งระหว่างพิจารณา

ตาม Rule 23(d) แล้วศาลอาจมีคำสั่งเมื่อศาลเห็นเป็นการสมควร เช่น กำหนดมาตรการเพื่อป้องกันการเสนอพยานหลักฐานหรือข้อโต้แย้งที่ซ้ำซ้อนหรือความสับสน เช่น การรวมกลุ่มการพิจารณาหลายๆ กลุ่มอาจทำให้เกิดปัญหาเหล่านี้ได้ ศาลอาจกำหนดมาตรการเพื่อให้การคุ้มครองสมาชิกของกลุ่มเพื่อความยุติธรรมในการพิจารณาได้ เช่น การส่งคำบอกกล่าวศาลอาจมีคำสั่งให้ส่งเป็นหนังสือบอกกล่าว หรือประกาศทางหนังสือพิมพ์ได้

<sup>41</sup> วรณชัย บุญบำรุง และเรวดี ขวัญทองยิ้ม, “การดำเนินคดีแทนบุคคลอื่น,” (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา), น. 6.

<sup>42</sup> *supra* note 15, pp. 100-104.

<sup>43</sup> อ้างแล้ว เชิงบรรณที่ 41.

### 3.5 การถอนฟ้องและการประนีประนอมยอมความ

ตามกฎหมายมีเงื่อนไขว่าต้องได้รับการอนุญาตจากศาล เนื่องจากว่าผู้แทนกลุ่มได้ดำเนินคดีเพื่อตนเองและเพื่อผลประโยชน์ของทุกคนในกลุ่มโดยอาศัยข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเดียวกัน ด้วยเหตุที่ต้องได้รับความยินยอมจากศาลจึงเป็นการป้องกันมิให้ผู้แทนกลุ่มใช้สิทธิในทางที่ไม่เป็นธรรมแก่สมาชิกกลุ่ม<sup>44</sup>

### 4. ผลของคำพิพากษา

ผลของคำพิพากษาในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม สามารถแบ่งได้ 2 กรณี

4.1 กรณีเป็นการดำเนินคดีแบบกลุ่มตามลักษณะคดีเป็นการป้องกันความแตกต่างในผลของคำพิพากษา (Rule 23(b) (1)) และการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่มีลักษณะคดีเป็นการให้ศาลมีคำสั่งกระทำการหรืองดเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือมีคำพิพากษาให้แก่กลุ่ม (Rule (b) (2))

คำพิพากษาในคดีจะมีผลผูกพันบุคคลที่เป็นสมาชิกกลุ่มหรือที่ศาลพิจารณาว่าเป็นสมาชิกกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นคุณหรือเป็นโทษต่อสมาชิกกลุ่มก็ตาม

4.2 กรณีเป็นการดำเนินคดีแบบกลุ่มซึ่งเป็นคดีที่อนุญาตให้มีการแสดงออกจากกลุ่มได้ ดังนั้น คำพิพากษาจะมีผลผูกพันต่อผู้ที่ได้รับหนังสือบอกกล่าว ซึ่งไม่ได้มีการแสดงเจตนาออกจากกลุ่มหรือผู้ที่ศาลเห็นว่าเป็นสมาชิกกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นคุณหรือเป็นโทษก็ตาม (ตาม Rule 23(c)(2)) จะเห็นได้ว่า คำพิพากษาย่อมผูกพันกลุ่มแต่จะไม่ผูกพันผู้ที่ได้แสดงเจตนาออกจากกลุ่ม

### 5. ค่าทนายความและเงินรางวัลแก่ทนายความ

ในประเทศสหรัฐอเมริกา คู่ความแต่ละฝ่ายจะจ่ายค่าทนายความให้แก่ทนายของตนเองโดยไม่ต้องรับผิดชอบต่อค่าทนายความของคู่ความอีกฝ่ายไม่ว่าจะแพ้หรือชนะคดีก็ตาม (American Rule) เว้นแต่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งได้ฟ้องคดีโดยไม่สุจริตหรือเป็นกรณีการส่งเสริมให้ประชาชนฟ้องคดีต่อหน่วยงานรัฐ<sup>45</sup> โดยค่าทนายความที่คู่ความจะต้องจ่ายให้แก่ทนายความของตนกำหนดได้ 2 วิธี<sup>46</sup> คือ

1. กำหนดค่าทนายความจะต้องจ่ายให้แก่ทนายความใช้ในการฟ้องคดีซึ่งคำนวณเป็นชั่วโมง โดยขึ้นกับความยากง่ายของแต่ละคดีและความเสี่ยงในการฟ้องคดี (Hourly charge)

<sup>44</sup> John J. Cound, Jack H. Friedenthal, Arthur R. Miller, John E. Sexton, *Civil Procedure Cases and Materials*, (st. Paul Minn: west publishing 5<sup>th</sup>, 1985) p.668.

<sup>45</sup> สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์, “รายงานการพัฒนากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มในการฟ้องคดีเกี่ยวกับหลักทรัพย์,” น. 17.

<sup>46</sup> เพิ่งอ้าง.

2. กำหนดค่าทนายความจากเงินค่าเสียหายที่ได้รับจากการฟ้องคดี ซึ่งกำหนดเป็นร้อยละ 10-50 ของค่าเสียหายที่ได้รับ (Contingent fee) และทนายความจะไม่ได้รับค่าจ้างหากแพ้คดี ส่วนค่าใช้จ่ายต่างๆ ในการฟ้องคดีคู่ความจะเป็นฝ่ายรับผิดชอบ เว้นแต่จะได้ตกลงในสัญญาเกี่ยวกับทนายความให้เป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่าย

แต่เนื่องจาก การดำเนินคดีแบบกลุ่มมีความพิเศษเพราะสมาชิกกลุ่มยังไม่มีตัวคนที่แน่นอนจนกว่าจะได้มีการฟ้องคดีและได้การรับรองจากศาลแล้ว ดังนั้น ศาลจึงเป็นผู้กำหนดค่าทนายความหลังการพิจารณาคดีเสร็จสิ้น หรือมีการประนีประนอมยอมความ ซึ่งมีลักษณะเป็นการกำหนดรางวัลแก่ทนายความ โดยหลักการนี้เรียกว่า หลักเงินกองทุนผลประโยชน์ร่วมกัน (Common fund doctrine) กล่าวคือ บุคคลที่ได้พยายามในการเยียวยาสิทธิให้แก่บุคคลจำนวนมาก จึงเป็นการยุติธรรมหากว่าได้มีการปันส่วนหนึ่งจากค่าเสียหายที่ได้รับ<sup>47</sup>

### การดำเนินคดีแบบกลุ่มตามกฎหมายของประเทศแคนาดา

ประเทศแคนาดามีการปกครองแบบสหพันธรัฐเช่นเดียวกับประเทศสหรัฐอเมริกา โดยมีรัฐที่ใช้การดำเนินคดีแบบกลุ่ม ได้แก่ มลรัฐ Quebec, Ontario และ British Columbia ซึ่งเนื้อหาของกฎหมายทั้งสามมลรัฐมีลักษณะคล้ายคลึงกับ Rule 23 ของ FRCP ของประเทศสหรัฐอเมริกา แต่ได้ปรับปรุงเนื้อหาบางส่วนเพื่อให้มีการใช้กฎหมายที่ได้สะดวกขึ้น<sup>48</sup> โดยได้บัญญัติถึงการดำเนินคดีแบบกลุ่มไว้ใน Class Proceeding Act, 1992

#### 1. หลักเกณฑ์การดำเนินคดีแบบกลุ่ม

สามารถใช้กับคดีแพ่งทุกคดีโดยการร้องขอให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ ซึ่งเป็นหน้าที่ของศาลที่จะต้องรับพิจารณาคำขอ<sup>49</sup> การร้องขอให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม มี 3 กรณี ได้แก่

1.1 การดำเนินคดีแบบกลุ่มต่อฝ่ายโจทก์ โดยโจทก์เป็นผู้ร้องขอ<sup>50</sup>

1.2 การดำเนินคดีแบบกลุ่มต่อฝ่ายโจทก์ โดยจำเลยเป็นฝ่ายร้องขอ<sup>51</sup>

1.3 การดำเนินคดีแบบกลุ่มต่อฝ่ายจำเลย<sup>52</sup> ในคดีที่มีจำเลยสองคนหรือมากกว่าคู่ความสามารถร้องขอให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มได้เช่นกัน

<sup>47</sup> Janet Cooper Alexander, An Introduction to Action Procedure in the United States, [online] <http://www.lexis.com> .

<sup>48</sup> Gary D. Watson, "Class Actions : The Canadian Experience", *Duke Journal of Comparative & International Law* (Vol. 11, 2001) p. 272 .

<sup>49</sup> Class Proceeding Act, 1992, section 6 .

<sup>50</sup> Class Proceeding Act, 1992, section 2(1).

<sup>51</sup> Class Proceeding Act, 1992, section 3.

<sup>52</sup> Class Proceeding Act, 1992, section 4.

## 2. กระบวนการพิจารณาของศาล

### 2.1 การอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม

การอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มจะต้องปรากฏต่อศาลว่าต้องเปิดเผยเหตุแห่งมูลคดีและมีจำนวนกลุ่มของบุคคลสองคนหรือมากกว่าโดยสามารถระบุกลุ่มบุคคลได้ (Identifiable class) หมายความว่า ผู้ยื่นคำขอดำเนินคดีแบบกลุ่มจะต้องแสดงให้เห็นข้อเท็จจริงว่ากลุ่มมีขอบเขตกว้างโดยไม่เกินความจำเป็น, มีข้ออ้างหรือข้อต่อสู้เป็นอย่างเดียวกัน, การดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นวิธีการที่ดีกว่าสำหรับการระงับข้อพิพาท<sup>53</sup>

นอกจากนี้ ผู้แทนโจทก์หรือจำเลย (1) ต้องสามารถปกป้องและรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มได้อย่างเป็นธรรมและเพียงพอ (2) จัดหาแผนในการดำเนินคดีซึ่งแสดงถึงความมีประสิทธิภาพแทนสมาชิกในกลุ่มและวิธีการแจ้งคำบอกกล่าวที่ได้ผลแก่สมาชิกกลุ่ม (3) ไม่มีผลประโยชน์ขัดแย้งในประเด็นเดียวกันกับสมาชิกในกลุ่ม<sup>54</sup>

### 2.2 การบอกกล่าว

กำหนดให้ผู้แทนกลุ่มมีหน้าที่ในการส่งคำบอกกล่าวให้สมาชิกกลุ่ม แต่ไม่ได้กำหนดว่าบุคคลใดจัดทำคำบอกกล่าว<sup>55</sup> โดยศาลจะเป็นผู้กำหนดให้ส่งคำบอกกล่าวโดยวิธีใดๆ ก็ได้ตามที่ศาลเห็นสมควร เช่น ทางไปรษณีย์ หรือ การประกาศโฆษณา<sup>56</sup>

### 2.3 การยกเลิกการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

กรณีที่ได้ปรากฏต่อศาลหรือโดยคำขอของกลุ่มหรือสมาชิกกลุ่มว่า ลักษณะคดีหรือลักษณะของกลุ่มที่ได้รับการอนุญาตไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ ศาลก็อาจมีคำสั่งให้แก้ไขคำสั่งการอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม<sup>57</sup> หรือยกเลิกการดำเนินคดีแบบกลุ่มหรืออาจมีคำสั่งตามที่เห็นควร เมื่อศาลได้มีคำสั่งยกเลิกการดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้ว ศาลอาจจะอนุญาตให้มีการดำเนินคดีระหว่างโจทก์และจำเลยต่อไป หรือดำเนินคดีอย่างคู่ความร่วมมือก็ได้<sup>58</sup>

---

<sup>53</sup> Gary D. Watson, "Class Actions: The Canadian Experience," Duke Journal of Comparative & International Law (Vol. 11,2001) p, 272.

<sup>54</sup> *Ibid*

<sup>55</sup> Class Proceeding Act, 1992, section 17(1).

<sup>56</sup> Class Proceeding Act, 1992, section 17(4).

<sup>57</sup> Class Proceeding Act, 1992, section 10(1).

<sup>58</sup> Class Proceeding Act, 1992, section 10(2).

## 2.4 การถอนฟ้องและการประนีประนอมยอมความ

กฎหมายกำหนดว่า เมื่อเริ่มมีการดำเนินคดีและมีการอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้ว จะถอนฟ้องไม่ได้ เว้นแต่จะได้รับการอนุญาตจากศาลตามเงื่อนไขที่ศาลเห็นสมควร<sup>59</sup>

การประนีประนอมยอมความก็เช่นกัน จะกระทำได้และมีผลเป็นการผูกพันต่อสมาชิกในกลุ่มก็ต่อเมื่อได้รับการอนุญาตจากศาล<sup>60</sup> โดยศาลจะพิจารณาจากความเป็นธรรม สมเหตุสมผลและเป็นประโยชน์ที่สุดแก่สมาชิกทั้งหมด โดยมีแนวทางดังนี้

- 2.4.1 มีความเป็นไปได้ที่จะได้รับการเยียวยาค่าเสียหายทั้งหมด
- 2.4.2 จำนวน และลักษณะพยานหลักฐานที่ได้จากการไต่สวนข้อเท็จจริง
- 2.4.3 ข้อสัญญาและเงื่อนไขเกี่ยวกับการประนีประนอมยอมความ
- 2.4.4 คำแนะนำ และประสบการณ์ของทนายความ
- 2.4.5 ค่าใช้จ่ายในคดี และระยะเวลาในการดำเนินคดี
- 2.4.6 คำแนะนำของกลุ่มที่เป็นกลาง (ถ้ามี)
- 2.4.7 จำนวนคำคัดค้านและลักษณะข้อคิดเห็น
- 2.4.8 การแสดงความสุจริตและไม่คบคิดอุบาย<sup>61</sup>

## 2.5 การทำคำพิพากษาและผลของคำพิพากษา

การทำคำพิพากษจะต้องมีการกำหนด ประเด็นร่วมกันของกลุ่ม ระบุชื่อหรือบรรยายลักษณะของสมาชิก กำหนดลักษณะของข้อเรียกร้อง กำหนดการเยียวยาสิทธิที่ได้รับการรับรองตามกฎหมาย<sup>62</sup> นอกจากนี้ ในกรณีที่มีการแบ่งประเด็นระหว่างกลุ่มและสมาชิกกลุ่มย่อย ศาลอาจมีคำพิพากษาโดยแบ่งออกเป็นประเด็นอื่นที่ไม่ใช่ประเด็นที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้<sup>63</sup> คำพิพากษาจะไม่ผูกพันสมาชิกกลุ่มหรือคู่ความที่แสดงเจตนาออกจากกลุ่ม<sup>64</sup>

## 3. ค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี

ในประเทศแคนาดากำหนดให้สมาชิกกลุ่มยกเว้นผู้แทนกลุ่ม ไม่ต้องรับผิดชอบในค่าใช้จ่ายของคดี เว้นแต่ว่าประเด็นของสมาชิกกลุ่มได้รับการพิจารณาข้อเรียกร้องเป็นรายบุคคล<sup>65</sup>

<sup>59</sup> Class Proceeding Act, 1992, section 29(1).

<sup>60</sup> Class Proceeding Act, 1992, section 29(2).

<sup>61</sup> อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 2, น.66.

<sup>62</sup> Class Proceeding Act, 1992, section 27(1).

<sup>63</sup> Class Proceeding Act, 1992, section 11(2).

<sup>64</sup> Class Proceeding Act, 1992, section 27(2).

<sup>65</sup> Class Proceeding Act, 1992, section 31(2).

กฎหมายการดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศแคนาดาได้กำหนดเกี่ยวกับสัญญาจ้างว่าความและวิธีการชำระเงินไว้ชัดเจน<sup>66</sup> โดยกำหนดว่าข้อตกลงระหว่างทนายความและผู้แทนกลุ่มในเรื่องค่าธรรมเนียมทนายความและค่าใช้จ่ายจะต้องทำเป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งทนายความจะต้องร้องขอต่อศาลให้รับรองข้อตกลงที่ทำขึ้น มิฉะนั้นจะไม่สามารถบังคับได้ และข้อตกลงจะต้องระบุถึงเงื่อนไขในการจ่ายค่าทนายความและค่าใช้จ่ายต่างๆ กำหนดค่าทนายความโดยประมาณที่คาดว่าจะได้รับว่าขึ้นอยู่กับผลสำเร็จของคดีหรือไม่ และกำหนดวิธีการชำระเงินว่าเป็นการจ่ายเงินจำนวนทั้งหมดในคราวเดียว ชำระเป็นรายเดือนหรือวิธีอื่น ทั้งนี้ การชนะคดีรวมถึงคำพิพากษาในประเด็นร่วมกันที่เป็นคุณแก่สมาชิกบางคนหรือทั้งหมดและการประนีประนอมยอมความที่ให้ประโยชน์แก่สมาชิกคนใดคนหนึ่งหรือทั้งหมด<sup>67</sup>

กรณีที่ศาลไม่อนุญาตตามข้อตกลงระหว่างผู้แทนกลุ่มและทนายความ ศาลอาจกำหนดจำนวนเงินซึ่งจะต้องจ่ายแก่ทนายความ กำหนดจำนวนเงินที่จะต้องจ่ายตามข้อกำหนดศาลหรือกำหนดจำนวนเงินโดยวิธีอื่น<sup>68</sup>

ในประเทศแคนาดามีการจัดตั้งกองทุนสำหรับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม เนื่องจากประเทศแคนาดาใช้ระบบ Fee-shifting หรือ English rule: Loser pay ที่ให้ผู้แพ้คดีมีหน้าที่ต้องจ่ายค่าใช้จ่ายทั้งหมดในคดี เนื่องจากปัญหาในการดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยผู้แทนกลุ่มจะต้องเป็นผู้รับภาระในค่าใช้จ่ายต่างๆ และค่าทนายความที่เกิดขึ้น ซึ่งทำให้เป็นอุปสรรคแก่การดำเนินคดีเป็นอย่างมาก ดังนั้น ประเทศแคนาดาจึงได้จัดตั้งมาตรการทางกฎหมายเพื่อช่วยเหลือผู้แทนกลุ่ม ซึ่งช่วยเหลือโดยจ่ายเงินค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นระหว่างการดำเนินคดีแบบกลุ่ม แต่ไม่รวมถึงค่าธรรมเนียม<sup>69</sup>

## การดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์

ประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ส่วนมากไม่ปรากฏรูปแบบการดำเนินคดีแทนบุคคลอื่นโดยเอกชนตามที่ปรากฏในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ เหตุที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากมีแนวคิดบางประการที่ขัดแย้งกับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม<sup>70</sup> ดังนี้

<sup>66</sup> Class Proceeding Act, 1992, section 32(1).

<sup>67</sup> Class Proceeding Act, 1992, section 33(2).

<sup>68</sup> Class Proceeding Act, 1992, section 32(4).

<sup>69</sup> อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 5 , น.112.

<sup>70</sup> Christopher Hodges, "Multi-party Action: A European Approach," *Duke Journal of Comparative & International Law* (Vol. 11: 2001).

1. ปฏิเสธหลักการยอมรับค่าเสียหายที่เป็นรางวัลและการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ ด้วยเหตุที่ว่าในระบบชีวิตลอร์ เห็นว่าค่าเสียหายในทางละเมิดควรเพียงพอแก่การกลับสู่ฐานะเดิมของผู้เสียหายเท่านั้น จึงไม่มีการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ (Punitive damages) ที่มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ เป็นการลงโทษแก่ผู้ละเมิด, เพื่อให้ผู้ละเมิดปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและเพื่อเป็นรางวัลแก่คู่ความที่ชนะคดี เห็นว่าค่าเสียหายเชิงลงโทษจะเป็นการสร้างภาระมากเกินไปแก่ผู้กระทำละเมิด<sup>71</sup>

2. ความไม่ได้สัดส่วนในการสร้างแรงจูงใจทางการค้าความสำหรับทนายความ เนื่องจากทนายความในคดีที่ดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์จะได้รับเงินรางวัลเป็นจำนวนมากซึ่งส่วนหนึ่งได้รับจากค่าเสียหาย โดยผ่านสัญญาการจ้างว่าความ โดยคิดจากส่วนได้เสียในคดีหรือโดยดุลพินิจของศาล ค่าตอบแทนดังกล่าวมีลักษณะเป็นไปเพื่อผลประโยชน์ทางการค้า ทำให้เห็นว่าการดำเนินคดีแบบกลุ่มเช่นนี้จะเป็นไปเพื่อประโยชน์ทางการค้ามากกว่าการบังคับสิทธิให้เป็นไปตามกฎหมาย<sup>72</sup>

3. ปฏิเสธแนวคิดที่แต่งตั้งให้เอกชนคนใดคนหนึ่งเป็นผู้ดูแลผลประโยชน์ ซึ่งควรจะเป็นหน้าที่ขององค์กรเพื่อประโยชน์สาธารณะเป็นผู้ดูแล<sup>73</sup>

4. ปฏิเสธแนวคิดที่ให้ศาลเป็นผู้กำหนดนโยบายสาธารณะและกฎเกณฑ์สังคม ซึ่งเป็นหน้าที่ของฝ่ายนิติบัญญัติ เนื่องจากการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ยอมรับให้ศาลเป็นผู้สร้างนโยบายสาธารณะและยึดอำนาจทางนิติบัญญัติ<sup>74</sup>

แต่อย่างไรก็ดี ในระยะหลังประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายชีวิตลอร์ก็ได้มีความพยายามที่จะนำการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาบังคับใช้ ซึ่งจะขอยกตัวอย่าง ประเทศฝรั่งเศสและประเทศบราซิล

### การดำเนินคดีแบบกลุ่มตามกฎหมายของประเทศฝรั่งเศส

ในประเทศฝรั่งเศสไม่มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยเอกชน แต่มีการดำเนินคดีแทนบุคคลอื่น 2 ลักษณะได้แก่

1. การดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยองค์กร เพื่อประโยชน์สาธารณะหรือเพื่อประโยชน์ของกลุ่มบุคคล (association's suit) ซึ่งกฎหมายมีรายละเอียดกำหนดคุณสมบัติของสมาคมและเงื่อนไขการฟ้องคดีว่าต้องได้รับความยินยอมจากผู้เสียหาย หรืออาจเป็นกรณีที่รัฐได้มอบหมายให้สมาคมฟ้องคดีที่เกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของสมาคม<sup>75</sup>

<sup>71</sup> Ibid.

<sup>72</sup> Ibid.

<sup>73</sup> Ibid.

<sup>74</sup> Ibid.

<sup>75</sup> อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 5, น.116.

โดยหลักแล้วตามกฎหมายเอกชนของประเทศฝรั่งเศส สมาคมต่างๆ จะสามารถใช้สิทธิทางศาลเกี่ยวกับประโยชน์ของส่วนร่วมตามวัตถุประสงค์ของสมาคมนั้นได้ต่อเมื่อกฎหมายได้บัญญัติรับรองเอาไว้ หรือเป็นกรณีที่ได้รับอนุญาตจากรัฐ หรือได้รับมอบอำนาจจากสมาชิกของสมาคมให้ดำเนินคดีทางศาลได้<sup>76</sup>

### 1.1 กรณีที่กฎหมายกำหนด

กฎหมายที่กำหนดให้สมาคมมีอำนาจในการดำเนินคดีทางศาลเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของสมาคมจะกำหนดเงื่อนไขในการดำเนินคดีทางศาลที่แตกต่างกันออกไป โดยสามารถแยกและกำหนดเงื่อนไขของการมอบอำนาจของกฎหมายได้เป็นเงื่อนไขที่เกี่ยวกับตัวสมาคมและเงื่อนไขเกี่ยวกับการฟ้องคดี ดังนี้

#### 1.1.1 เงื่อนไขที่เกี่ยวกับตัวสมาคม

โดยปกติ การที่กฎหมายกำหนดให้สมาคมใดมีอำนาจฟ้องคดี มีข้อพิจารณาจากวัตถุประสงค์ของสมาคมว่าตรงตามที่กฎหมายกำหนดหรือไม่ เพื่อเป็นหลักประกันว่าสมาคมจะมีความตั้งใจดำเนินการตามอำนาจที่กฎหมายให้ นอกจากนี้ยังต้องมีระยะเวลาว่าได้ก่อตั้งมายาวนานแค่ไหน เพื่อป้องกันไม่ให้มีการจัดตั้งสมาคมขึ้นเพียงเพื่อให้สามารถดำเนินคดีใดคดีหนึ่งเท่านั้น เช่น สมาคมคุ้มครองสิ่งแวดล้อม ต้องก่อตั้งมาแล้วอย่างน้อยสามปี เป็นต้น<sup>77</sup>

#### 1.1.2 เงื่อนไขเกี่ยวกับการฟ้องคดี

กฎหมายกำหนดว่า สมาคมจะฟ้องคดีได้จะต้องได้รับความยินยอมจากผู้ได้รับความเสียหาย ซึ่งหมายถึงเฉพาะบุคคลธรรมดาที่ได้รับความเสียหายจากการละเมิด เนื่องจากกฎหมายไม่ได้ถือว่าสมาคมเป็นผู้ได้รับความเสียหายที่แท้จริง แต่เป็นเสมือนอัยการของเอกชน โดยเงื่อนไขของผู้เสียหายในการฟ้องคดีนี้ มักจะเป็นกรณีการละเมิดต่อเรื่องของความเป็นส่วนตัวที่ผู้เสียหายไม่ประสงค์ที่จะได้รับความกระทบกระเทือนจิตใจจากการดำเนินคดีด้วยตนเอง เช่น การละเมิดทางเพศ หรือการเหยียดสีผิว เป็นต้น<sup>78</sup>

### 1.2 กรณีที่ได้รับอนุญาตจากรัฐ

กรณีที่หน่วยงานของรัฐมีอำนาจในการอนุญาตให้สมาคมมีอำนาจในการฟ้องคดีเป็นผลมาจากกฎหมายกำหนดอำนาจไว้ แต่ขอบเขตของการใช้อำนาจของหน่วยงานของรัฐยังไม่มีค่านั่นแน่นอน เนื่องจากบางกรณีมีกฎหมายกำหนดเงื่อนไขการให้อำนาจของหน่วยงานของรัฐ

<sup>76</sup> เฟ็งฮ้าง.

<sup>77</sup> ฮ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 41, น. 16.

<sup>78</sup> เฟ็งฮ้าง.

ไว้แต่บางกรณีไม่ได้กำหนดไว้ แต่อย่างไรก็ตามกฎหมายก็ได้กำหนดแนวทางการอนุญาตในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสมาคมไว้ 4 ลักษณะ<sup>79</sup> ดังนี้

1.2.1 จำนวนสมาชิกของสมาคม กฎหมายบางฉบับจะกำหนดจำนวนสมาชิกของสมาคมไว้เป็นจำนวนแน่นอน เช่น หากเป็นสมาคมระดับประเทศแล้วจะต้องมีสมาชิกอย่างน้อยสามพันคน แต่อย่างไรก็ตาม ส่วนใหญ่กฎหมายมักจะกำหนดเพียงว่าสมาคมจะต้องมีจำนวนสมาชิกพอสมควรหรือเพียงพอ จึงทำให้เกิดความไม่ชัดเจนและไม่แน่นอน โดยหน่วยงานของรัฐจึงสามารถเข้ามาใช้ดุลพินิจได้ตามความเหมาะสม

1.2.2 ความเป็นอิสระ เงื่อนไขนี้มักจะกำหนดไว้ในกรณีที่อาจมีผลกระทบต่อความเป็นอิสระของสมาคม เช่น สมาคมผู้บริโภคร จะต้องมีอิสระจากผู้ประกอบการ เพื่อมิให้มีกรณีได้เสียเปรียบแก่ผู้ประกอบการที่เข้ามาสนับสนุนเงินทุน

1.2.3 ค่าบำรุง เงื่อนไขนี้มักจะกำหนดรวมอยู่ในเรื่องจำนวนสมาชิก กล่าวคือ กำหนดว่าสมาชิกของสมาคมนั้นๆ จะต้องเป็นสมาชิกที่ได้ชำระค่าบำรุงให้แก่สมาคมด้วย ทั้งนี้เพื่อเป็นการยืนยันถึงการเป็นสมาคมที่แท้จริง

1.2.4 ประสิทธิภาพและความเก่าแก่ ส่วนใหญ่กฎหมายกำหนดไว้ตั้งแต่หนึ่งปีถึงห้าปี การได้รับอนุญาตจากหน่วยงานของรัฐนี้จะไม่ได้นำเงื่อนไขด้านเวลาสิ้นสุดไว้ จึงเป็นหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐที่จะทำการตรวจสอบว่าสมาคมยังคงเป็นไปตามเงื่อนไขตามที่กำหนดหรือไม่ หากต่อมาเงื่อนไขดังกล่าวไม่มี หรือเปลี่ยนแปลงไป หน่วยงานของรัฐก็เพิกถอนการอนุญาตให้ฟ้องคดีได้

### 1.3 กรณีที่ได้รับมอบหมายจากสมาชิก

กฎหมายของประเทศฝรั่งเศสยอมรับให้สมาคมมีการฟ้องคดีเพื่อปกป้องส่วนได้เสียของส่วนร่วมได้โดยไม่ต้องได้รับอำนาจจากรัฐ 2 กรณี

1.3.1 กรณีที่สมาชิกของสมาคมรวมตัวเพื่อส่วนได้เสียเฉพาะของแต่ละบุคคล ซึ่งได้มีการยอมรับถึงความสามารถของสมาคมในการเรียกร้องค่าเสียหายที่สมาชิกของสมาคมมีสิทธิจะได้รับ<sup>80</sup>

1.3.2 กรณีที่สมาชิกของสมาคมรวมตัวกันเพื่อปกป้องส่วนได้เสียของสังคมส่วนรวมซึ่งมีลักษณะทั่วไป โดยสิทธิในการฟ้องคดีของสมาคมเกี่ยวกับเรื่องที่เป็นส่วนได้เสียของสังคมส่วนรวมอาศัยอำนาจหรือมูลเหตุมาจากทั้งกรณีที่เป็นการปกป้องส่วนได้เสียของสมาชิกและเป็นเรื่องการดำเนินคดีตามวัตถุประสงค์ของสมาคมที่จะปกป้องส่วนได้เสียของสังคมส่วนรวม เช่น

<sup>79</sup> อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 5, น.117.

<sup>80</sup> เท่งอ้าง, น.118.

สมาคม CORA มีวัตถุประสงค์เกี่ยวกับการศึกษาและคุ้มครองนกที่อพยพมา สมาคมจึงมีส่วนได้เสียโดยตรงจากการกระทำที่เป็นการคุกคามอันเป็นเหตุให้นกต้องเสียชีวิต<sup>81</sup>

2. การดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยหน่วยงานของรัฐ (administration' suit) ทำหน้าที่ดำเนินคดีแทนในประเทศฝรั่งเศส คือ อัยการซึ่งดำเนินคดีในฐานะคู่ความหรือร้องสอดเข้ามาเป็นคู่ความแทนบุคคลอื่นโดยสมัครใจหรือโดยมีผู้ยื่นคำขอให้อัยการฝรั่งเศสเข้ามาเป็นคู่ความในคดีตามที่กฎหมายกำหนดซึ่งถือเป็นรูปแบบการดำเนินคดีแทนผู้เสียหายจำนวนมากของกลุ่มชีวิตล่อว์ที่ประเทศไทยได้รับอิทธิพล โดยหน่วยงานที่ดำเนินคดีแทนในประเทศฝรั่งเศส คือ อัยการฝรั่งเศสซึ่งดำเนินคดีในฐานะคู่ความหรือร้องสอดเข้ามาเป็นคู่ความแทนบุคคลอื่นโดยสมัครใจหรือโดยมีผู้ยื่นคำขอเข้ามา<sup>82</sup>

นอกจากนี้ อัยการฝรั่งเศสยังมีอำนาจโต้แย้งคำสั่งหรือนโยบายสาธารณะซึ่งปรากฏข้อเท็จจริงว่าคำสั่งหรือนโยบายนั้นเป็นปฏิกิริยาต่อประโยชน์สาธารณะ<sup>83</sup> โดยการดำเนินคดีโดยหน่วยงานของรัฐไม่ว่าจะโดยองค์กรรัฐหรือพนักงานอัยการเป็นการกระทำตามแนวความคิดเรื่อง *parens patriae* เพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ<sup>84</sup> เช่น การคุ้มครองสิ่งแวดล้อม

กล่าวโดยสรุป ประเทศฝรั่งเศสมีรูปแบบการดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยองค์กรเพื่อประโยชน์สาธารณะหรือเพื่อประโยชน์ของกลุ่มบุคคล และมีการดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยหน่วยงานของรัฐเท่านั้น อย่างไรก็ตามได้มีการเสนอให้นำหลักการเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่ใช้ในประเทศสหรัฐอเมริกามาใช้ในประเทศฝรั่งเศส แต่จำกัดขอบเขตของการบังคับใช้ไว้เฉพาะคดีที่เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคเท่านั้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการเพิ่มมาตรการคุ้มครองสิทธิให้แก่ผู้บริโภคมากยิ่งขึ้น<sup>85</sup>

## 2. การดำเนินคดีแบบกลุ่มตามกฎหมายของประเทศบราซิล

ประเทศบราซิลเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายกฎหมายแบบชีวิตล่อว์ประเทศหนึ่งที่มีบัญญัติกฎหมายว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่มขึ้นบังคับใช้โดยได้รับอิทธิพลจากประเทศ

<sup>81</sup> เพิ่งอ้าง.

<sup>82</sup> ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งใหม่ของฝรั่งเศส มาตรา 421.

<sup>83</sup> ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งใหม่ของฝรั่งเศส มาตรา 423.

<sup>84</sup> David Harland, "collective Access to Justice- Some Perspectives From Asia and the Pacific," *Chulalongkorn Law Review*, Volume 6 (1989-1990) p.140.

<sup>85</sup> สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, "คำชี้แจงของฝ่ายเลขานุการ เรื่อง การพัฒนาการของกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศฝรั่งเศส เสนอต่อคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา วันที่ 8 มีนาคม 2548 น. 1.

สหรัฐอเมริกา โดยผ่านทางกฎหมายอิตาลี<sup>86</sup> แต่โดยเนื้อหานั้นยังมีความแตกต่างกันอยู่มาก เนื่องจากมีระบบกฎหมายที่แตกต่างกันทั้งในกฎหมายวิธีสบัญญัติและสารบัญญัติ<sup>87</sup>

กฎหมายว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศบราซิลบัญญัติอยู่ใน Public Civil Action Act และ Consumer Code ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

## 2.1 แนวคิด ลักษณะการดำเนินคดีแบบกลุ่มและประเภทของสิทธิ

การดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศบราซิล เรียกว่า Collective action ให้ความสำคัญไปที่สิทธิและการดำเนินคดีที่มีลักษณะเพื่อส่วนรวม มิได้จำกัดเฉพาะสมาชิกกลุ่มที่เกี่ยวข้องเท่านั้น กล่าวคือ บุคคลที่ไม่ใช่สมาชิกกลุ่มสามารถดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ด้วย ไม่ว่าจะเป็นสมาคมที่ตั้งขึ้นตามกฎหมาย หน่วยงานของรัฐ เจ้าหน้าที่ หรือพนักงานอัยการ<sup>88</sup>

ในประเทศบราซิลมีแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิส่วนบุคคล (Subjective right) ซึ่งเป็นความคิดที่เป็นหลักในระบบกฎหมายแบบชีวิตล่อว่า หากโจทก์ไม่มีสิทธิที่รับรองโดยกฎหมายก็ไม่อาจประสบความสำเร็จได้ในชั้นศาล หมายความว่า การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งจะเสนอคดีในชั้นศาลได้จะต้องมีสิทธิตามที่กฎหมายบัญญัติ ฉะนั้น การบัญญัติให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มจึงจำเป็นต้องมีการรับรองถึงสิทธิที่ได้รับการคุ้มครองโดยกฎหมาย<sup>89</sup>

นอกจากนี้ ในมาตรา 81 ของ Consumer Code จึงได้บัญญัติถึงการแบ่งแยกประเภทของสิทธิที่มีลักษณะเป็นกลุ่ม โดยการดำเนินคดีเพื่อคุ้มครองสิทธิแต่ละประเภทและขอบเขตคำพิพากษาจะมีความแตกต่างกันเล็กน้อยโดยมีรายละเอียด ดังนี้

2.1.1 diffuse right เป็นสิทธิเหนือสิทธิส่วนบุคคล ที่ไม่ได้เป็นของบุคคลคนหนึ่งและไม่สามารถแบ่งแยกได้สิทธิดังกล่าวเป็นของกลุ่มบุคคลที่ไม่สามารถกำหนดได้แน่นอนและไม่ได้เกี่ยวข้องกันมาก่อน แต่จะมาเกี่ยวข้องกันโดยสถานการณ์ที่เป็นข้อเท็จจริงในกรณีใดกรณีหนึ่งโดยเฉพาะ ซึ่งอาจเรียกสิทธิประเภทนี้ว่า “สิทธิชุมชน”<sup>90</sup> ซึ่งมักปรากฏในกฎหมายสิ่งแวดล้อม เช่น สิทธิที่จะได้รับอากาศบริสุทธิ์ สิทธิที่จะได้ใช้แม่น้ำที่สะอาด หรือในกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค ที่มีสิทธิที่จะได้รับการโฆษณาที่ตรงตามความเป็นจริง สิทธิที่จะได้ใช้แม่น้ำที่สะอาด สิทธิที่จะได้ใช้สินค้าที่มีความปลอดภัย ซึ่งสิทธิดังกล่าวเป็นของคนทุกคนในชุมชน ไม่ใช่ของรัฐบาลหรือองค์กร

<sup>86</sup> Antonio Gidi, “Class Actions in Brazil- A Model for Civil Law Countries” *The American Journal of Comparative Law* (Vol. 51: 2003), p. 324.

<sup>87</sup> อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 5, น.121.

<sup>88</sup> เพิ่งอ้าง.

<sup>89</sup> *supra* note 86, pp. 344-349.

<sup>90</sup> ปราณี สาโร, “การดำเนินคดีแบบกลุ่ม: การเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม ข้อจำกัดและประโยชน์ที่ได้รับ”, (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547) น. 68.

กรหรือของใครหรือของคนใดโดยเฉพาะ เป็นสิทธิที่อยู่ระหว่างสิทธิส่วนบุคคลกับประโยชน์สาธารณะแต่อยู่เหนือสิทธิส่วนบุคคล และไม่สามารถแยกออกมาเป็นข้อเรียกร้องของบุคคลใดได้เป็นการส่วนตัว การคุ้มครองสิทธิประเภทนี้ในศาลจึงเป็นการคุ้มครองสิทธิร่วมกันของคนในชุมชน เช่น ในคดีเกี่ยวกับการทำให้อ่าวสกปรก ความสกปรกของน้ำในอ่าวทำความเสียหายให้กับคนในชุมชนทุกคนเช่นกัน<sup>91</sup>

2.1.2 collective right เป็นสิทธิที่ไม่ได้เป็นของบุคคลใดอีกเช่นกัน และไม่สามารถแบ่งแยกได้ แต่เป็นของกลุ่มบุคคลอื่นหรือคู่ความฝ่ายตรงข้ามโดยความสัมพันธ์ทางกฎหมาย แตกต่างจากสิทธิในประเภทแรกตรงสามารถกำหนดตัวสมาชิกกลุ่มได้ชัดเจนและแน่นอนกว่า หรือเป็นสิทธิร่วมกันเฉพาะกลุ่ม เช่น กลุ่มบุคคลที่ซื้อสินค้าประเภทเดียวกันหรือได้รับความเสียหายกรณีบัตรเครดิต<sup>92</sup>

2.1.3 homogenous individual right เป็นสิทธิของบุคคลทั่วไปที่มีร่วมกัน เป็นสิทธิที่สามารถแบ่งแยกกันได้ แต่ผู้เสียหายต้องเสียหายจากเหตุการณ์เดียวกันและฟ้องคดีร่วมกันเพื่อเรียกค่าเสียหายของแต่ละคนซึ่งเกิดจากมูลเหตุหรือข้อเท็จจริงเดียวกัน ซึ่งเหมือนกับการดำเนินคดีของประเทศสหรัฐอเมริกาตาม Rule 23(b)(3)<sup>93</sup>

การแยกประเภทสิทธิที่มีลักษณะเป็นกลุ่มออกเป็นสามประเภท สามารถแยกระดับชั้นของสิทธิออกเป็นสองระดับด้วยกันคือ

ระดับแรก Tran individual right ได้แก่สิทธิชุมชนหรือสิทธิร่วมกันของกลุ่มบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งซึ่งเกี่ยวข้องกันโดยความสัมพันธ์ทางกฎหมายหรือข้อเท็จจริงเดียวกัน ซึ่งกรณีนี้หมายถึง diffuse right และ collective right<sup>94</sup>

ระดับที่สอง Individual right ได้แก่ สิทธิส่วนบุคคลซึ่งเป็นของสมาชิกของกลุ่มแต่ละคน และบุคคลเหล่านั้นเกี่ยวข้องกันโดยความสัมพันธ์ทางกฎหมายหรือข้อเท็จจริงเดียวกัน ซึ่งกรณีนี้หมายถึง homogeneous individual right<sup>95</sup>

สำหรับหลักเกณฑ์ทางวิธีสบัญญัติ วิธีพิจารณาคดีเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิ diffuse right และ collective right เป็นไปตาม Public Action Act และการคุ้มครองสิทธิ Homogeneous

<sup>91</sup> Consumer Code, article 84.

<sup>92</sup> อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 5 , น.123.

<sup>93</sup> เพิ่งอ้าง.

<sup>94</sup> supra note 86 ,pp. 351-354.

<sup>95</sup> Ibid.

individual right ซึ่งเป็นไปตาม Consumer Code บทบัญญัติทั้งสองรวมกันถือว่าเป็นบทบัญญัติสำหรับการดำเนินคดีแบบกลุ่มของบราซิลนั่นเอง<sup>96</sup>

## 2.2 ผู้มีสิทธิดำเนินคดีแบบกลุ่มและเงื่อนไขแห่งคดี

ตามกฎหมายของบราซิลได้กำหนดให้ผู้ที่มีสิทธิดำเนินคดีแบบกลุ่มไว้ได้แก่

### 2.2.1 สำนักงานอัยการ

### 2.2.2 สาธารณรัฐบราซิล เทศบาล และเขตการปกครองแห่งสหพันธรัฐ

### 2.2.3 หน่วยงานของรัฐ

### 2.2.4 สมาคมเอกชน<sup>97</sup>

ส่วนบุคคลธรรมดาไม่มีสิทธิฟ้องคดีในนามกลุ่มได้ เว้นแต่จะละเมิดสิทธิทางการเมืองตามที่บัญญัติใน The Actio Popularis Act เหตุที่ไม่ให้อำนาจแก่ปัจเจกบุคคลในการฟ้องคดีแบบกลุ่ม เนื่องจากเห็นว่าองค์กรเหล่านี้ สามารถจะรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มและเป็นผู้แทนกลุ่มได้อย่างเพียงพอและเป็นธรรมมากกว่าที่จะให้บุคคลธรรมดาเป็นสมาชิกกลุ่ม เนื่องจากกฎหมายประเทศบราซิลไม่ให้อำนาจแก่ปัจเจกบุคคลในการฟ้องคดีแบบกลุ่ม จึงไม่ปรากฏเงื่อนไขแห่งคดีเกี่ยวกับความเหมือนกันของข้อเรียกร้องหรือข้อต่อสู้ที่มุ่งหมายเพื่อผลของคำพิพากษาอย่างเดียวกันหรือในลักษณะเดียวกัน ตลอดจนเงื่อนไขของจำนวนสมาชิกของกลุ่ม ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่ผู้แทนกลุ่มจะต้องร้องขอให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ซึ่งโดยปกติมักเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ผู้แทนกลุ่มจะร้องขอให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มได้<sup>98</sup>

อย่างไรก็ตามกฎหมายของประเทศบราซิลไม่ได้กำหนดเรื่องการเป็นผู้แทนกลุ่มที่จะต้องรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มอย่างเพียงพอและเป็นธรรม มากกว่าให้สิทธิแก่บุคคลที่เป็นสมาชิกกลุ่ม นอกจากนี้ ยังมีมาตรการที่เป็นรูปธรรม เช่น พนักงานอัยการสามารถเข้ามาในคดีในฐานะผู้ควบคุมดูแลคดีได้หากได้รับการแจ้งให้ทราบถึงการฟ้องคดีแบบกลุ่ม และการถูกขอให้สอดเข้ามาในคดี<sup>99</sup>

<sup>96</sup> อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 5 , น.124.

<sup>97</sup> supra note 86 ,pp.351-354.

<sup>98</sup> อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 5 , น.125.

<sup>99</sup> Popular Action Act, art. 5, Consumer Code, art. 92.

## 2.3 กระบวนพิจารณาของศาล

### 2.3.1 การบอกกล่าว

กฎหมายกำหนดว่า การดำเนินคดีแบบกลุ่มเพื่อค่าเสียหายส่วนบุคคลเท่านั้นที่ผู้แทนกลุ่มจะต้องบอกกล่าวไปยังสมาชิกของกลุ่ม และกำหนดเพียงว่าการประกาศในหนังสือพิมพ์ที่เป็นทางการฉบับใดฉบับหนึ่งเท่านั้น<sup>100</sup> เพื่อให้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมที่ง่ายขึ้น

2.3.2 การประนีประนอมยอมความ ไม่ปรากฏหลักเกณฑ์ในการอนุญาตให้ประนีประนอมยอมความ

2.3.3 ผลของคำพิพากษา<sup>101</sup> ผลของคำพิพากษาจะแบ่งไปตามประเภทของสิทธิ คือ

2.3.3.1 กรณีของ diffuse right และ collective right คำพิพากษามีผลผูกพันสมาชิกกลุ่มทุกคนไม่ว่าจะเป็นคุณหรือโทษ แต่ไม่อาจทำให้เสียหายแก่สิทธิส่วนบุคคลได้ เนื่องจากกลุ่มควรดำเนินคดีแบบกลุ่มในข้อโต้แย้งอย่างหนึ่งอย่างใดเพียงครั้งเดียว สมาชิกกลุ่มจึงควรมีสิทธิที่จะพิสูจน์สิทธิของตนได้ ทั้งนี้เป็นไปตามหลัก due process of law เพราะสมาชิกที่มีได้เข้าดำเนินคดีหรือไม่ได้เป็นคู่ความในคดี อีกทั้งไม่มีการแจ้งการมีอยู่ของการดำเนินคดีแบบกลุ่มแต่อย่างใด สมาชิกกลุ่มจึงควรมีสิทธิที่จะพิสูจน์ข้ออ้างของตนได้อย่างเต็มที่ เช่น การโฆษณาที่มีการหลอกลวงอันเป็นการละเมิดต่อชุมชนที่จะได้รับการโฆษณาที่ถูกต้อง ก็อาจจะเป็นการละเมิดต่อสิทธิส่วนบุคคลด้วย เพราะทั้งชุมชนหรือปัจเจกก็ล้วนแต่มีสิทธิอย่างเดียวกัน โดยสมาชิกในกลุ่มจะได้รับผลดีจากการดำเนินคดีแบบกลุ่มคือ ไม่ต้องพิสูจน์ให้ศาลเห็นอีกว่า โฆษณาดังกล่าวเป็นการโฆษณาที่หลอกลวง จากตัวอย่างข้างต้น ในทางกลับกัน กรณีกลุ่มแพ็คดี แม้ว่าคำพิพากษาผูกพันกลุ่มและกลุ่มก็ต้องห้ามฟ้องคดีใดๆ ที่มีเหตุจากการกระทำอันเดียวกัน แต่คำพิพากษาจะไม่ทำให้สิทธิที่จะได้รับค่าเสียหายของสมาชิกกลุ่มแต่ละบุคคลได้รับความเสียหาย กล่าวคือ สมาชิกกลุ่มยังสามารถฟ้องเป็นคดีส่วนตัวว่าโฆษณาก่อให้เกิดความเข้าใจผิดหรือหลอกลวงได้ ทั้งนี้ เพื่อให้เป็นไปตามหลักกระบวนการอันชอบธรรมตามกฎหมาย Due process of law นอกจากนี้ คำพิพากษาจะไม่ผูกพันหากเป็นกรณีที่พยานหลักฐานไม่เพียงพอผู้แทนกลุ่มอาจยื่นคำขอได้ เช่น กรณีปรากฏพยานหลักฐานขึ้นใหม่

2.3.3.2 กรณีของ homogenous individual right ผลผูกพันของคำพิพากษามีลักษณะเหมือนกับ diffuse และ collective right แต่จะมีข้อแตกต่างที่ หากสมาชิกกลุ่มได้เข้ามาในคดีในฐานะคู่ความร่วมคำพิพากษาจะผูกพันสมาชิกกลุ่มรายนั้น แม้ว่าจะเป็นโทษและต้องห้ามมิให้ดำเนินคดีเป็นการส่วนตัวได้

<sup>100</sup> Consumer Code, art.94.

<sup>101</sup> Consumer Code, art.103.

## 2.4 ค่าใช้จ่ายและค่าทนายความ

ประเทศบราซิลยอมให้สำนักงานอัยการ สาธารณรัฐ รัฐ เทศบาล เขตการปกครองแห่งสหพันธรัฐ หน่วยงานของรัฐ และสมาคมเอกชน เป็นผู้ที่มีสิทธิดำเนินคดีแบบกลุ่ม กฎหมายจึงกำหนดให้โจทก์ในคดี ไม่ต้องทอรองจ่ายค่าใช้จ่ายทางศาล ค่าธรรมเนียม ต่างๆ อันเป็นนโยบายที่รัฐต้องการช่วยเหลือประชาชนให้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมโดยง่าย<sup>102</sup> ในประเทศไทย แม้แต่อัยการซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐฟ้องคดีแทนประชาชน ก็ยังต้องเสียค่าธรรมเนียมศาล ซึ่งเท่ากับการดึงเอาเงินงบประมาณออกมาจากหน่วยงานหนึ่งสู่หน่วยงานหนึ่ง ซึ่งอาจเกิดปัญหาต่างๆ มากมายติดตามมา จึงมีค่าเท่ากับ การย้ายเงินจากกระเป๋าซ้ายไปสู่กระเป๋ายขวา

ประเทศบราซิลเป็นประเทศหนึ่งที่ใช้หลักคู่ความที่แพ้คดีต้องรับผิดชอบใน ค่าธรรมเนียมของฝ่ายที่ชนะคดี (Fee-shifting or loser pay: English Rule) ในคดีแบบกลุ่มใช้หลักนี้ เช่นกัน แต่กฎหมายกำหนดให้ผู้แพ้คดีต้องรับผิดชอบเพียงร้อยละสิบถึงยี่สิบจากทุนทรัพย์<sup>103</sup>

อย่างไรก็ดี กฎหมายบราซิลได้ถือหลัก One-way American Rule ก็คือการ กำหนดยกเว้นความรับผิดชอบของโจทก์ในค่าทนายความ ค่าธรรมเนียมและค่าใช้จ่ายของฝ่ายจำเลยใน กรณีที่โจทก์เป็นฝ่ายแพ้คดี (เว้นแต่จะเป็นการฟ้องคดีโดยไม่สุจริต) ในขณะที่จำเลยแพ้คดีจำเลย ยังคงต้องรับผิดชอบในค่าทนายความ ค่าธรรมเนียมและค่าใช้จ่ายต่างๆ ของฝ่ายโจทก์ ตามหลักเรื่อง ความรับผิดชอบในค่าทนายความที่คู่ความที่แพ้ต้องรับผิดชอบ<sup>104</sup>

## 2.5 บัญชีกองทุน<sup>105</sup>

เพื่อเป็นการรองรับการฟ้องคดีแบบ diffuse right ตามกฎหมายจึงตั้งบัญชี กองทุนขึ้น โดยบัญชีนี้ ถือเป็นเงินค่าเสียหายหรือค่าปรับที่ศาลกำหนดให้จากการดำเนินแบบกลุ่ม หรืออาจจะเป็นเงินค่าเสียหายที่จะต้องชดเชยให้แก่ผู้เสียหายแต่ละบุคคล แต่อาจไม่สามารถระบุตัว ได้ ศาลจะทำการคำนวณความเสียหายและกำหนดค่าเสียหายเป็นจำนวนรวม และเก็บเงินจำนวนนี้ ไว้ในบัญชีกองทุน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อฟื้นฟูสิทธิที่จะถูกละเมิดโดยการกระทำของจำเลย หาก ไม่สามารถฟื้นฟูได้ก็จะใช้กองทุนในการรักษาสีสนั้น เช่น ทำโครงการวิจัยค้นคว้า เป็นต้น

<sup>102</sup> อ้างแล้ว เชมอร์รที่ 5 , น.128-129.

<sup>103</sup> supra note 86 , p. 340.

<sup>104</sup> Ibid.

<sup>105</sup> Public Civil Action Act, art .13.

## การดำเนินคดีแพ่งแบบกลุ่มตามร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ...) พ.ศ. ... (การดำเนินคดีแบบกลุ่ม)

ประเทศไทยได้ยอมรับแนวความคิดในการดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ โดยกำลังดำเนินการยกร่างกฎหมาย ใน ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ...) พ.ศ. ... (การดำเนินคดีแบบกลุ่ม) โดยร่างพระราชบัญญัตินี้ได้รับการปรับปรุงมาจากร่างพระราชบัญญัติการดำเนินคดีแบบกลุ่มในการฟ้องคดีที่เกี่ยวกับตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. ... ยกร่างโดยสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ ซึ่งนำหลักการดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศสหรัฐอเมริกามาใช้บังคับกับการดำเนินคดีเกี่ยวกับหลักทรัพย์และคุ้มครองผู้ลงทุน โดยในการยกร่างกฎหมายได้อาศัยหลักเกณฑ์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มตาม Rule 23 ของ FRCP ของประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นหลัก และยังได้พิจารณาหลักเกณฑ์ของประเทศอื่นๆ ประกอบด้วย เช่น ประเทศออสเตรเลีย ประเทศแคนาดา เป็นต้น<sup>106</sup>

คณะกรรมการกฤษฎีกาเห็นว่าควรกำหนดหลักการเรื่องการฟ้องคดีแบบกลุ่มไว้เป็นกฎหมายกลางเพื่อให้สามารถปรับใช้กับคดีอื่นๆ ได้ จึงเห็นควรส่งให้คณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเป็นผู้พิจารณา ซึ่งหากได้พิจารณาและแก้ไขเรียบร้อยแล้วจะได้เสนอให้คณะรัฐมนตรีพิจารณาเห็นชอบในหลักการและเสนอต่อรัฐสภาต่อไป<sup>107</sup>

ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่..) พ.ศ. ... (การดำเนินคดีแบบกลุ่ม) มีหลักเกณฑ์ที่สำคัญดังนี้

### 1. คำนิยาม

เนื่องจากหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นเรื่องใหม่สำหรับกฎหมายของประเทศไทย ดังนั้น เพื่อให้ผู้ใช้กฎหมายมีความเข้าใจและตีความหลักเกณฑ์ไปในทางเดียวกัน<sup>108</sup> จึงได้กำหนดนิยามไว้ในร่างมาตรา 222/1

“กลุ่มบุคคล” หมายความว่า กลุ่มบุคคลที่มีสิทธิอย่างเดียวกันอันเนื่องมาจากข้อเท็จจริงและหลักกฎหมายเดียวกัน และมีลักษณะเฉพาะของกลุ่มเหมือนกัน แม้ว่าจะมีลักษณะของความเสียหายที่แตกต่างกันก็ตาม

<sup>106</sup> อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 47, น. 1.

<sup>107</sup> อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 5, น.131.

<sup>108</sup> อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 9, น. 83.

“สมาชิกกลุ่ม” หมายความว่า บุคคลใดๆ ที่อยู่ในกลุ่มบุคคล

“การดำเนินคดีแบบกลุ่ม” หมายความว่า การดำเนินคดีที่ศาลอนุญาตให้เสนอคำฟ้องต่อศาลเพื่อให้ศาลมีคำพิพากษาแสดงสิทธิของโจทก์และสมาชิกกลุ่ม

ลักษณะของกลุ่มบุคคลจึงหมายถึง กลุ่มบุคคลที่มีสิทธิอย่างเดียวกัน อันเกิดจากสถานการณ์เดียวกัน หรือมีผลประโยชน์ร่วมกัน แม้ลักษณะของความเสียหายจะเกิดแตกต่างกันก็ตาม เช่น กรณีที่มีการปล่อยน้ำเสียลงในแม่น้ำทำให้ผู้ได้รับความเสียหายทั้งผู้ใช้น้ำเพื่อการบริโภค ผู้ทำการประมง ผู้ทำการเกษตร จะเห็นได้ว่า ผู้เสียหายมีสิทธิอย่างเดียวกันจากผลกระทบของน้ำเสีย ซึ่งร่างมาตรา 222/7 กำหนดให้โจทก์มีหน้าที่ต้องแสดงโดยแจ้งชัดซึ่งข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาของโจทก์และกลุ่มบุคคลที่มีลักษณะเดียวกับโจทก์ และร่างมาตรา 222/9 ได้กำหนดว่าโจทก์ต้องแสดงให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะตามที่โจทก์กำหนดที่เหมือนกันของกลุ่มบุคคลที่ชัดเจนเพียงพอเพื่อให้รู้ได้ว่าเป็นกลุ่มบุคคลใด กล่าวคือ เป็นการจำกัดขอบเขตของกลุ่มให้เห็นลักษณะเฉพาะเพื่อแสดงตัวตนของกลุ่มหรือแสดงให้เห็นว่ากลุ่มบุคคลนั้นครอบคลุมถึงใครบ้าง<sup>109</sup>

## 2. การขออนุญาตดำเนินคดีแบบกลุ่ม

2.1 คดีที่อาจร้องขอให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม ทั้งนี้ต้องเป็นคดีที่เกี่ยวกับกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งอาจเป็นคดีละเมิด คดีผิดสัญญา หรือคดีเรียกร้องสิทธิตามกฎหมายต่างๆ เช่น กฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม การคุ้มครองผู้บริโภค แรงงาน หลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ หรือการแข่งขันทางการค้า (ร่างมาตรา 222/5)

2.2 ผู้มีสิทธิร้องขอให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ตามร่างพระราชบัญญัติฯ กำหนดว่าบุคคลผู้ที่มีสิทธิร้องขอให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ได้แก่ โจทก์ซึ่งต้องเป็นสมาชิกของกลุ่ม (ร่างมาตรา 222/5) สมาชิกกลุ่ม หมายความว่า บุคคลใดๆ ที่อยู่ในกลุ่มบุคคลที่มีสิทธิอย่างเดียวกันอันเนื่องมาจากข้อเท็จจริงและหลักกฎหมายเดียวกัน และมีลักษณะเฉพาะของกลุ่มเหมือนกัน แม้ว่าจะมีลักษณะของความเสียหายที่แตกต่างกัน (ร่างมาตรา 222/1)

นอกจากนี้ การร้องขอให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มยังคงต้องยึดหลักการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55 คือบุคคลจะเสนอคดีต่อศาลได้ต่อเมื่อมีข้อโต้แย้งเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคลใดตามกฎหมายแพ่ง หรือต้องเป็นกรณีการใช้สิทธิทางศาล ดังนั้น การร้องขอให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มเพื่อให้ศาลรับรองสิทธิที่จะเกิดขึ้นในอนาคตจึงไม่อาจทำได้ มิฉะนั้นจะเกิดการลักลั่นกับหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งซึ่งเป็นหลักการทั่วไป ทั้งนี้ ศาลยังได้วางหลักการนำคดีขึ้นสู่ศาลจะต้องเกิดข้อพิพาทขึ้นเสียก่อน หรือกรณีจำเป็นต้องใช้สิทธิทางศาลจะต้อง

<sup>109</sup> อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 90, น. 84.

เป็นกรณีที่มีกฎหมายรับรองไว้เท่านั้น<sup>110</sup> กรณีนี้จะแตกต่างจากกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาที่อนุญาตให้มีการฟ้องคดีแบบกลุ่มเพื่อให้ได้มาซึ่งการรับรองสิทธิตามกฎหมาย

ดังนั้น ผู้ที่จะร้องขอให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ จึงได้แก่ โจทก์ซึ่งเป็นบุคคลที่ถูกโต้แย้งสิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งตามมาตรา 55 และต้องเป็นผู้ได้รับความเสียหายเนื่องจากข้อเท็จจริงและหลักกฎหมายเดียวกันกับบุคคลที่สมาชิกกลุ่มรายอื่นด้วย

จำเลยจะสามารถยื่นคำร้องเพื่อให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้หรือไม่นั้น ตามร่างพระราชบัญญัติฯ นี้จำเลยจึงไม่อาจทำการร้องขอให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ เว้นแต่จำเลยจะฟ้องแย้งจึงสามารถร้องขอให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้

### 2.3 วิธีการร้องขอให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม

การร้องขอให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม โจทก์ต้องทำเป็นคำร้องซึ่งต้องแสดงเหตุตามสมควรที่ศาลจะอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มยื่นต่อศาลพร้อมคำฟ้องเริ่มคดี (ร่างมาตรา 222/6) ซึ่งแตกต่างจากหลักการของประเทศสหรัฐอเมริกาที่อนุญาตให้ยื่นพร้อมกับคำฟ้องหรือภายหลังจากยื่นคำฟ้องแล้วก็ได้ โดยคำฟ้องต้องเป็นไปตามวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 172 กล่าวคือคำฟ้องต้องทำเป็นหนังสือและแสดงสภาพแห่งข้อหา คำขอบังคับ ข้ออ้างที่อาศัยหลักแห่งข้อหาของกลุ่มบุคคลที่มีลักษณะเดียวกับโจทก์ด้วย

ในกรณีที่โจทก์มีคำขอบังคับให้จำเลยชำระหนี้เป็นตัวเงิน คำขอบังคับของกลุ่มต้องระบุหลักการและวิธีการคำนวณเพื่อชำระเงินแก่สมาชิกกลุ่มเท่าที่จะระบุได้ แต่ไม่จำเป็นต้องแสดงจำนวนเงินที่สมาชิกกลุ่มแต่ละรายจะได้รับ (ร่างมาตรา 222/7) นอกจากนี้โจทก์ยังอาจมีคำขอให้จำเลยงดกระทำการหรือกระทำการใดๆ ได้ด้วย ทั้งนี้ ศาลที่มีอำนาจพิจารณาการดำเนินคดีแบบกลุ่มต้องเป็นศาลแพ่งตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ยกเว้นศาลแขวง (ร่างมาตรา 222/3)

## 3. การพิจารณาคดี

### 3.1 การพิจารณาอนุญาต

ร่างพระราชบัญญัติฯ มาตรา 222/9 ได้กำหนดว่า ศาลจะต้องฟังคู่ความทุกฝ่ายและทำการไต่สวนตามที่เห็นสมควรและเป็นดุลพินิจของศาลที่จะอนุญาตหรือไม่ก็ได้ แต่ศาลจะพิจารณาอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ต่อเมื่อโจทก์สามารถแสดงได้ว่า

3.1.1 สภาพแห่งข้อหา คำขอบังคับ และข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาของโจทก์และของกลุ่มบุคคลมีลักษณะตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 222/7

<sup>110</sup> สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, “สรุปผลการประชุมร่วมกับผู้แทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อพิจารณาร่างกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action),” น.2.

3.1.2 โจทก์ต้องแสดงให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะที่เหมือนกันของกลุ่มบุคคลที่ชัดเจนเพียงพอให้รู้ได้ว่าเป็นกลุ่มบุคคลใด กล่าวคือ ในการกระทำละเมิดสิทธิของจำเลยอาจกระทบกับคนจำนวนมาก โจทก์อาจไม่ประสงค์จะดำเนินคดีแทนกลุ่มบุคคลทั้งกลุ่มก็ได้ โจทก์สามารถกำหนดลักษณะของกลุ่มที่โจทก์ต้องการดำเนินคดีแทนให้เฉพาะเจาะจงได้ ซึ่งโจทก์จะต้องกำหนดให้ชัดเจนเพื่อที่ศาลจะได้ทราบว่ากลุ่มมีขอบเขตเพียงใด

3.1.3 กลุ่มบุคคลมีสมาชิกจำนวนมาก ซึ่งการดำเนินคดีอย่างสามัญจะทำให้เกิดความยุ่งยากและไม่สะดวก

3.1.4 การดำเนินแบบกลุ่มจะเป็นธรรมและมีประสิทธิภาพมากกว่าการดำเนินคดีอย่างคดีสามัญ

3.1.5 โจทก์ได้แสดงให้เห็นว่าโจทก์เป็นสมาชิกกลุ่มที่มีคุณสมบัติ ส่วนได้เสียรวมตลอดทั้งการได้มาซึ่งสิทธิการเป็นสมาชิกกลุ่ม ตามที่กำหนดในข้อกำหนดที่ออกโดยประธานศาลฎีกา ถ้ามี และ โจทก์รวมทั้งทนายความของกลุ่มบุคคลอย่างเพียงพอและเป็นธรรม

คู่ความสามารถอุทธรณ์คำสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มไปยังศาลฎีกาได้ภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่ง โดยศาลชั้นต้นต้องงดการพิจารณาไว้จนกว่าคำสั่งนั้นจะถึงที่สุดและศาลฎีกาต้องวินิจฉัยชี้ขาดโดยเร็ว

เมื่อศาลได้อนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม ให้ศาลรับคำฟ้องไว้พิจารณา เมื่อได้ส่งหมายเรียกให้จำเลยแล้ว ให้จำเลยยื่นคำให้การเป็นหนังสือยื่นต่อศาลภายในหนึ่งเดือนและให้ถือว่าทนายความของโจทก์เป็นทนายความของกลุ่มด้วย

หากศาลมีคำสั่งไม่อนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มให้ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปอย่างคดีสามัญ

### 3.2 การบอกกล่าว

ร่างพระราชบัญญัติฯ มาตรา 222/12 กำหนดให้ศาลเป็นผู้ส่งคำบอกกล่าวคำสั่งให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มให้สมาชิกเท่าที่ทราบ และเป็นผู้ประกาศทางหนังสือพิมพ์รายวันที่แพร่หลายเป็นเวลาสามวันหรือทางสื่อมวลชนอื่นหรือวิธีการอื่นใดเพิ่มเติมตามที่เห็นสมควร และเนื้อหาในประกาศและคำบอกกล่าวต้องมีรายการตามที่กำหนดเป็นอย่างน้อย ดังนี้

3.2.1 ชื่อศาลและเลขคดี

3.2.2 ชื่อและที่อยู่คู่ความและทนายความของฝ่ายโจทก์

3.2.3 ข้อความโดยย่อของคำฟ้องและลักษณะของกลุ่มบุคคลที่ชัดเจน

3.3.4 ข้อความที่แสดงว่าศาลอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม และวันเดือนปีที่ศาลมีคำสั่ง

3.3.5 สิทธิของสมาชิกกลุ่มตามมาตรา 222/13 และมาตรา 222/14

3.3.6 กำหนดวันเพื่อให้สมาชิกกลุ่มแจ้งความประสงค์ออกจากกลุ่ม ทั้งนี้ตามที่ศาลเห็นสมควรแต่ต้องไม่น้อยกว่าสี่สิบห้าวัน

3.3.7 ผลจากการออกจากกลุ่ม

3.3.8 ผลของคำพิพากษาที่จะผูกพันสมาชิก

3.3.9 ชื่อและตำแหน่งผู้พิพากษาผู้ออกประกาศและคำบอกกล่าว

ส่วนค่าใช้จ่ายการประกาศและการส่งคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม โจทก์ต้องเป็นผู้รับผิดชอบ โดยนำเงินค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาวางต่อศาลตามจำนวนที่เห็นสมควรภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่ง หากโจทก์เพิกเฉยและไม่แจ้งให้ศาลทราบเหตุแห่งการเพิกเฉย ศาลจะมีคำสั่งยกเลิกการดำเนินคดีแบบกลุ่มและให้ดำเนินคดีอย่างสามัญต่อไป (ร่างมาตรา 222/11)

### 3.3 การเป็นสมาชิกกลุ่ม

จะต้องเป็นผู้ได้รับการกระทบสิทธิหรือมีกฎหมายให้สามารถร้องขอได้ตามมาตรา 55 วิแพ่ง

บุคคลที่มีสิทธิอย่างเดียวกันอันเนื่องมาจากข้อเท็จจริงและหลักกฎหมายเดียวกันและมีลักษณะเฉพาะกลุ่มเหมือนกันจะเป็นสมาชิกกลุ่มโดยทันทีที่มีการอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม เว้นแต่ได้แสดงเจตนาออกจากกลุ่มโดยการแจ้งความประสงค์เป็นหนังสือต่อศาลภายในระยะเวลาที่กำหนด และถือว่าสมาชิกกลุ่มดังกล่าวไม่เป็นสมาชิกกลุ่มนับแต่วันที่ได้แจ้งความประสงค์นั้นต่อศาล เมื่อพ้นกำหนดระยะเวลาแล้วสมาชิกกลุ่มจะต้องได้รับการอนุญาตจากศาลก่อนจึงออกจากกลุ่มได้ ทั้งนี้ บุคคลที่ออกจากกลุ่มแล้วไม่สามารถที่จะกลับเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มได้และจะร้องสอดเข้ามาเป็นโจทก์ร่วมตามมาตรา 57 ไม่ได้

### 3.4 สิทธิของสมาชิกกลุ่ม สมาชิกในกลุ่มมีสิทธิดังนี้

3.4.1 สิทธิการเข้าฟังการพิจารณาคดี

3.4.2 สิทธิร้องขอให้ศาลสั่งว่าโจทก์ไม่มีคุณสมบัติตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 222/9(5)

3.4.3 สิทธิที่จะขอตรวจดูเอกสารทั้งหมดหรือบางส่วนในสำนวนความหรือขอคัดสำเนาเอกสารเหล่านั้น

3.4.3 สิทธิที่จะจัดหาทนายความคนใหม่มาดำเนินคดีแทนทนายความของกลุ่มตามมาตรา 222/16 วรรคสอง

3.4.4 สิทธิร้องขอเข้าแทนที่โจทก์โดยอาศัยสิทธิตามบทบัญญัติตามบทบัญญัติในส่วนที่ 3 (การพิจารณาคดีแบบกลุ่ม)

3.4.5 สิทธิคัดค้านการร้องขอเข้าแทนที่โจทก์ตามมาตรา 222/25 การที่โจทก์ขอถอนฟ้องตามมาตรา 222/27 การที่มีการตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความในประเด็นแห่งคดีตามมาตรา 222/28 และการที่คู่ความตกลงกันเสนอข้อพิพาทให้อนุญาตตุลาการชี้ขาดตามมาตรา 222/29

3.4.6 สิทธิตรวจและโต้แย้งคำขอรับชำระหนี้ตามมาตรา 222/39 ในการดำเนินการตามสิทธิต่างๆ นั้น สมาชิกกลุ่มจะกระทำด้วยตนเองหรือแต่งตั้งทนายความเพื่อดำเนินคดีการแทนที่ได้ สมาชิกกลุ่มไม่มีสิทธิร้องสอดเข้ามาเป็นโจทก์ร่วมในการดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยอาศัยสิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 57 (ร่างมาตรา 223/23 วรรคสี่)

### 3.5 วันนัดพร้อม

ร่างมาตรา 222/17 ได้กำหนดให้วันนัดพร้อมอันอาจถือได้ว่าเป็นกระบวนการพิจารณาคดีที่กำหนดขึ้นเพื่อให้การดำเนินคดีเป็นไปอย่างรวดเร็วหรืออาจยุติข้อพิพาทกันได้โดยง่าย โดยเมื่อศาลมีคำสั่งให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้ว ศาลจะกำหนดวันนัดพร้อมซึ่งคู่ความทุกฝ่ายจะต้องมาศาลในวันดังกล่าวเพื่อดำเนินการต่างๆ ได้แก่

3.5.1 ไกล่เกลี่ยหรือนำวิธินุญาตตุลาการมาใช้เพื่อให้คดีเสร็จสิ้นไปทั้งหมดหรือบางส่วน

3.5.2 ให้คู่ความนำต้นฉบับพยานเอกสาร หรือพยานวัตถุทั้งหมดที่ประสงค์จะอ้างอิงและอยู่ในความครอบครองของคนที่สามารถนำมาแสดงต่อศาล หากพยานหลักฐานอยู่ในความครอบครองของคู่ความฝ่ายอื่นหรือบุคคลภายนอกคู่ความฝ่ายที่ประสงค์จะอ้างอิงต้องขอให้ศาลมีคำสั่งเรียกพยานหลักฐานนั้น โดยยื่นขอคำขอต่อศาลพร้อมกับการยื่นบัญชีระบุพยานก่อนวันนัดพร้อม ในกรณีที่มีเหตุขัดข้องหรือมีเหตุจำเป็นอื่นใดถ้าศาลเห็นก็ให้เลื่อนวันนัดพร้อมออกไปได้ หากคู่ความฝ่ายใดจงใจไม่ดำเนินการดังกล่าวในวันนัดพร้อม หรือวันที่ได้เลื่อนออกไป คู่ความฝ่ายนั้นไม่มีสิทธิจะนำพยานหลักฐานดังกล่าวมาสืบในภายหลัง เว้นแต่กรณีที่ศาลเห็นว่าเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมจำเป็นต้องนำสืบพยานหลักฐานอันสำคัญเกี่ยวกับประเด็นแห่งคดี

3.5.3 ให้ศาลตรวจคำคู่ความ แล้วนำข้ออ้างข้อเถียงนั้นมาเทียบกันดูและสอบถามคู่ความทุกฝ่ายถึงข้ออ้างข้อเถียงและพยานหลักฐานที่ยื่นต่อศาลว่าฝ่ายใดยอมรับหรือโต้แย้งข้ออ้างข้อเถียงนั้นอย่างไร...ฯลฯ...

3.5.4 กำหนดระยะเวลาทั้งหมดในการดำเนินคดี

3.5.5 กำหนดวัน เวลา วิธีการและขั้นตอนในการดำเนินคดีที่จำเป็น

### 3.5.6 กำหนดตัวผู้เชี่ยวชาญตามมาตรา 222/19

ตามร่างมาตรานี้ได้นำหลักการที่ใช้ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลล้มละลายมาใช้หลายประการ คือ การให้ศาลใกล้เคียงเพื่อให้คดีเสร็จไปหรือให้นำวิธีอนุญาโตตุลาการมาใช้ตามอนุมาตราหนึ่ง และหลักการ Discovery Process หรือ หลักการเปิดเผยเอกสารก่อนการสืบพยาน ตามอนุมาตราสอง อย่างไรก็ตาม หลักการ Discovery Process ของประเทศไทยจะแตกต่างจากหลักการ Discovery Process ของประเทศสหรัฐอเมริกาที่กำหนดให้เป็นกระบวนการที่คู่ความต้องดำเนินการเองและเป็นกระบวนการนอกศาล ซึ่งในทางปฏิบัติจะมีศาลเป็นตัวแทนของศาลในการดำเนินการ กระบวนการนี้ แต่ของประเทศไทยกำหนดให้เป็นกระบวนการที่คู่ความต้องดำเนินการในศาลและศาลมีหน้าที่ในการดูแลให้กระบวนการดังกล่าวเสร็จสิ้นไป<sup>111</sup>

นอกจากนี้ ยังนำหลักการบริหารจัดการคดีเรื่องวันนัดพร้อมมาใช้ โดยหากไม่สามารถดำเนินการให้เสร็จสิ้นได้ภายในวันเดียวกันก็สามารถนัดพร้อมได้อีก และในวันนัดสุดท้ายศาลจะกำหนดประเด็นและหน้าที่นำสืบ ระยะเวลาการสืบพยาน ขั้นตอนในการดำเนินคดีซึ่งเป็นหลักการที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลล้มละลายกลางเช่นกัน รวมทั้งได้นำหลักการเรื่องการสอบถามข้อเท็จจริงและการยอมรับข้อเท็จจริงเพื่อกำหนดประเด็นข้อพิพาทให้ชัดเจนขึ้น จากเรื่องการชี้สองสถานที่ได้เคยกำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. 2535<sup>112</sup>

### 3.6 การแบ่งกลุ่มย่อย

ศาลอาจมีคำสั่งให้มีการแบ่งกลุ่มย่อยเนื่องจากมีลักษณะของความเสียหายที่แตกต่างกันระหว่างบุคคลในกลุ่มได้ และในกรณีนี้ ศาลอาจสั่งให้มีการนำสืบถึงความเสียหายของกลุ่มย่อยให้ชัดเจนด้วยก็ได้ (ร่างมาตรา 222/23) ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ในการพิสูจน์เรื่องความเสียหายของสมาชิกกลุ่ม

## 4. ผลของการอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม

### 4.1 อายุความสะดุดหยุดลง

เมื่อศาลได้มีคำสั่งถึงที่สุดอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม อายุความในการฟ้องคดีของสมาชิกกลุ่มสะดุดหยุดลงนับแต่วันที่โจทก์ยื่นคำฟ้องและขออนุญาตดำเนินคดีแบบกลุ่ม (ร่างมาตรา 222/32)

<sup>111</sup> อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 90, น. 96.

<sup>112</sup> อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 110, น.6.

#### 4.2 การฟ้องจำเลยในเรื่องเดียวกันอีก

สมาชิกที่ไม่ได้ออกจากกลุ่มออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดจะถูกต้องห้ามมิให้ยื่นฟ้องจำเลยในเรื่องเดียวกันกับที่โจทก์ได้ยื่นฟ้อง

ในกรณีที่มีการยื่นฟ้องก่อนสิ้นกำหนดระยะเวลาของการออกจากรวม ให้ศาลที่ได้รับฟ้องไว้นั้นมีคำสั่งจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ

#### 4.3 การถอนฟ้อง

เมื่อศาลได้อนุญาตให้ดำเนินคดีออกจากรวมแล้ว ห้ามมิให้โจทก์ถอนฟ้องเว้นแต่ศาลจะอนุญาต แต่หากได้ถอนฟ้องก่อนภายหลังที่จำเลยให้การ ห้ามมิให้ศาลอนุญาตโดยมิได้ฟังจำเลยก่อน

กรณีที่ได้มีการประกาศกับส่งคำบอกกล่าวให้สมาชิกกลุ่มทราบถึงคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มตาม มาตรา 222/12 ให้ศาลกำหนดวันตามที่เห็นสมควร แต่ต้องไม่น้อยกว่าสี่สิบห้าวันเพื่อให้สมาชิกกลุ่มคัดค้าน โดยทำเป็นหนังสือยื่นต่อศาล และศาลต้องสั่งให้โจทก์นำเงินค่าใช้จ่ายมาวางศาลเพื่อแจ้งเรื่องการถอนฟ้องให้สมาชิกกลุ่มทราบตามวิธีการเช่นเดียวกับที่กำหนดใน มาตรา 222/11 วรรคหนึ่ง

ในกรณีที่โจทก์ได้เพิกเฉยไม่นำเงินค่าใช้จ่ายมาวางศาลโดยไม่แจ้งให้ศาลทราบเหตุแห่งการเพิกเฉย ให้ศาลมีคำสั่งไม่อนุญาตให้ถอนคำฟ้อง (ร่างมาตรา 222/27)

ในการพิจารณาคำขอการถอนฟ้องนั้น แม้ว่าจะมีสมาชิกกลุ่มคัดค้านคำขอถอนฟ้อง ศาลอาจพิจารณาอนุญาตให้ถอนฟ้องก็ได้เพราะเป็นดุลพินิจศาลโดยในร่างพระราชบัญญัติได้วางแนวให้ศาลคำนึงถึงเรื่อง ดังต่อไปนี้

4.3.1 ความจำเป็นที่จะดำเนินคดีแบบกลุ่มต่อไป

4.3.2 ความคุ้มครองหรือประโยชน์ของสมาชิกกลุ่ม

4.3.3 ความยุ่งยากหรือความสะดวกในการที่จะดำเนินคดีแบบกลุ่มต่อไป

4.3.4 ความเป็นธรรม และความมีประสิทธิภาพที่จะดำเนินคดีแบบกลุ่มต่อไป

4.3.5 จำนวนสมาชิกกลุ่มที่คัดค้าน

4.3.6 ความสามารถของจำเลยในการชดเชยค่าเสียหายในกรณีมีการตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความในประเด็นแห่งคดี

4.3.7 การตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันในประเด็นแห่งคดีของคู่ความมีเป็นธรรมและเป็นประโยชน์กับสมาชิกกลุ่ม (ร่างมาตรา 222/31)

#### 4.4 การประนีประนอมยอมความหรือเสนอข้อพิพาทให้อนุญาตตุลาการ

เมื่อศาลอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้วและพ้นระยะเวลาที่กำหนดเพื่อให้สมาชิกกลุ่มแจ้งความประสงค์ออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มตามมาตรา 222/12(6) แล้ว คู่ความจะตกลงหรือประนีประนอมยอมความในประเด็นแห่งคดีหรือจะเสนอข้อพิพาทให้อนุญาตตุลาการเป็นผู้ชี้ขาดไม่ได้เว้นแต่ศาลจะอนุญาต (ร่างมาตรา 222/28 และร่างมาตรา 222/29) ซึ่งศาลจะมีแนวทางในการพิจารณาเช่นเดียวกับการขอถอนฟ้องข้างต้น (ร่างมาตรา 222/31)

#### 5. ผลของคำพิพากษาและการทำคำพิพากษา

ร่างพระราชบัญญัติฯ ได้กำหนดไว้ชัดเจนว่าคำพิพากษาของศาลมีผลผูกพันคู่ความและสมาชิกกลุ่ม (ร่างมาตรา 222/34) โดยคำพิพากษาของศาลต้องมีรายละเอียดดังนี้

5.1 รายการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 141

5.2 ลักษณะโดยชัดเจนของกลุ่มบุคคลหรือกลุ่มย่อยที่จะต้องผูกพันตามคำพิพากษา

5.3 ในกรณีที่ศาลพิพากษาให้จำเลยชำระหนี้เป็นเงิน ต้องระบุจำนวนเงินที่ให้จำเลยต้องชำระแก่โจทก์ รวมทั้งหลักเกณฑ์และวิธีการคำนวณในการชำระเงินให้สมาชิกกลุ่ม

5.4 จำนวนเงินรางวัลของทนายความฝ่ายโจทก์ตามมาตรา 222/36 (ร่างมาตรา 222/35)

ในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาให้โจทก์ชนะคดี ศาลมีอำนาจกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการปฏิบัติตามคำพิพากษา โดยจะกำหนดไว้ในคำพิพากษาหรือโดยคำสั่งภายหลังก็ได้ และในระหว่างการบังคับคดีให้ศาลมีอำนาจออกคำสั่งบังคับเพิ่มเติมเพื่อให้เป็นไปตามคำพิพากษาได้ตามที่เห็นสมควร (ร่างมาตรา 222/37)

#### 5. ค่าใช้จ่ายในคดี

โจทก์เป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม เช่นเดียวกับการฟ้องคดีสามัญ ไม่ว่าจะเป็นค่าขึ้นศาล ค่าธรรมเนียมคำร้องต่างๆ ซึ่งคิดอัตราเดียวกับค่าธรรมเนียมตามตารางท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ร่างมาตรา 222/49(3)) แต่ค่าขึ้นศาลจะคำนวณจากค่าขอบังคับเฉพาะในส่วนของผู้เริ่มคดีเท่านั้น (ร่างมาตรา 222/7 วรรคสอง)

ค่าใช้จ่ายในการประกาศ และการจัดคำบอกกล่าวต่างๆ เช่น การประกาศและการบอกกล่าวคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม ถอนฟ้อง ประนีประนอมยอมความ เป็นต้น ศาลจะเป็นผู้กำหนด (ร่างมาตรา 222/11)

สำหรับค่าขึ้นศาลในกรณีที่มีการอุทธรณ์เรื่องเงินรางวัลทนายความคิดค่าธรรมเนียมสองร้อยละ คู่ความที่อุทธรณ์เป็นผู้รับผิดชอบค่าธรรมเนียมนี้ (มาตรา 222/49)

อย่างไรก็ดี ค่าธรรมเนียมบางอย่างสมาชิกกลุ่มผู้ยื่นคำขอจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบ เช่น ใบแต่งงานความ ซึ่งคิดค่าธรรมเนียมอัตราเดียวกับค่าธรรมเนียมตามตารางท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ร่างมาตรา 222/49 (2))

แต่กรณียื่นคำขอรับชำระหนี้ ค่าคัดค้านคำสั่งของเจ้าพนักงานบังคับคดี เกี่ยวกับคำขอรับชำระหนี้ คิดในอัตราเรื่องละสองร้อย แต่การขอรับชำระหนี้ คิดในอัตราเรื่องละสองร้อยบาท แต่การขอรับชำระหนี้ ที่ไม่เกินสองหมื่นบาท ไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียม (ร่างมาตรา 222/49 (1))